

JOSZIF BRODSZKIJ

ÚJ ÉLET

BAKA ISTVÁN FORDÍTÁSÁBAN

TARTALOMJEGYZÉK

Karácsonyi románc
Reggeli posta A. A. Ahmatovának Szesztroreck városából
Instrukció megszomorítottaknak
Az „Instrukció a letartóztatottnak” ciklusból
    Februárban
    A faluban az Isten...
Szonett
Képeslap K. városából
Anno Domini
Majdnem elégia
Elégia
Dido és Aeneas
Az aranykor vége
Teázás
Debütálás
Post aetatem nostram
Egy zsarnokra
Levelek római barátomnak
    Gyertyaszentelő
Odüsszeusz Télemakhosznak
Litván noktürn
Zsukov halálára
Háború Cipruson
Húsz szonett Stuart Máriához
1867
Jevgenyijhez
A mocsarak közt megbúvó falut...
Mióta taposok...
Akácok suttogása
Új Jules Verne
Sarkkutató
A fenevad helyett...
Égés
Ez voltam...
Most, sok mindent ismerve már...
Itáliában
Betlehemi csillag
Új élet
Menekülés Egyiptomba
Nem szállt el a méh...
Kedvesem, ma késő este...
Vertumnus
Lido
Mihail Barisnyikovnak
Ritratto di Donna
Audenből
Melpomené temploma
Utánunk, természetesen, nem vízözön...
Robinsonád

KARÁCSONYI ROMÁNC

Zsenya Rejnnek, szeretettel

Úszik megmagyarázhatatlan
búban, a téglafalak mentén,
éji hajó, fény-olthatatlan,
a Sándor-parkból útra kelvén.
Éji hajó, kihaltan kongó,
sárgálló rózsához hasonló,
járókelők járnak felül még -
lábukra nem lép.

Úsznak megmagyarázhatatlan
búban holdkórosok, piások,
az éji fővárosra kattant
gépet a külföldi pacák most,
s aztán az Ordinkára vágat
a taxi, beteg utasokkal,
s a holtak ölelkezve állnak
a villasorral.

Úszik megmagyarázhatatlan
búban a költő, bánatával,
a petróbolt előtti sorban
állni a házmester nem áttal,
siet a csúf utcán szokatlan
szerelmes vén, de szép alakja,
úszik megmagyarázhatatlan
búban a nászutak vonatja.

Úszik a Moszkva-parti búban
az úszó végzetes bajokba,
s a zsidó dialektus búsan,
elsárgult lépcsőkön bolyongva,
s a vágyból kiábrándulásba,
Szilveszter előtti vasárnap,
úszik a környék szépe, ám a
bánatát meg nem magyarázza.

Úszik szemünk előtt az este,
a fülkén hópelyhek remegnek,
sápadt-fagyos szél tenyeredre
bélyeget süt - égő-veres lett,
s lámpák közt áramolva, lágyan,
s mint édes halva, illatozva,
fejünk fölött a szent Karácsony
pirogját hozza.

Új éved kék-sötét habokban,
a város tengerében úszva,
megmagyarázhatatlan búban -
mintha utad kezdődne újra?
Mintha a fény s dicsőség volna,
siker s kenyérrel teli bendő,
mintha az élet jobbra szállna,
bár balra lengő.

1961. december 28.

REGGELI POSTA A. A. AHMATOVÁNAK SZESZTRORECK VÁROSÁBÓL

Finnországi bozótos földön,
melyet fenyők urálnak zordan,
sugárzom végtelen örömtől,
ha az öböl s Komarovo a
csodás-szép alkonyattól fényes,
s a lomb is gondtalan-beszédes,
s az Ön szeretetével töltve
és jóságával - mindörökre.

1962

INSTRUKCIÓ MEGSZOMORÍTOTTAKNAK

*”Nagyon boldogtalan ne légy, és
Legfőbb, ne titkolózz...”*

A. A. Ahmatova

A buszra vártam Irkutszk városában,
a csapba falazott vizet vedeltem,
falni megzöldült hússaláta várt a
repülőtéren, éji étteremben.
A gép dörgése ébresztett fel végre,
s a rádióvalcerre táncot jártam,
majd kigurultam a repülőtérré,
s a földtől búsan elszakadt a lábam.
És már atlasz-felhő fölött repültem,
érezve: éppoly hontalan, mint régen,
s szajkóztam, míg a mélység felett függtem:
a feneketlen magány, az a lényem.
Nem érdemes a mártír-életet se
erőltetni keserű makacsságból.
Külhon, haza egyforma közel esnek,
mint zsákutcával szomszédos a távol.

1962. június 6.

AZ „INSTRUKCIÓ A LETARTÓZTATOTTNAK” CIKLUSBÓL

Februárban

Februárban messze a tavasz,
mivel ott, a hónapvégi pusztán,
a fehérség oly tere havaz,
hogy a hófúvás is megvakul tán.
S ütésektől házak fala döng,
s reszket, mint liget, lombvesztve-félve,
mely fölött a téli szél dühöng,
s hajfűrtökké öszül hófehére.

Börtön, 1964. február 15.

A faluban az Isten...

A faluban az Isten nem bújik
minden sarokba, ám mindenhol ott van.
Tetőket szentel, nők fazekait,
s az ajtót tisztessen felére osztja.
Jól él a falun. Minden szombaton,
vaslában foryogtatva lencsét,
táncol a tűzben, és álmatagon,
mint szemtanúra, rád kacsint a szentség.
Sövényt kerít, vadóc erdészhez ad
hamvas szüzet, s csupán tréfából óva
intézi el, hogy soha vadkacsát
el ne trafáljon a vadász golyója.
Hogy mindez látható s figyelhető,
fülelve őszi sípok füttyszavára,
az egyetlen kegy, melyet kaphat ő:
a falu egyetlen ateistája.

1964

SZONETT

Be kár, hogy azt, amit jelent nekem
a létezésed, néked az enyém nem
jelentheti talán már sohasem.
... Ki tudja, hányadszor dobom be most
a drót-kozmoszba én, e grundon állva
a rézgarast, a címer-koszorúst,
s próbálkozom kétségbeesve-árván,
hogy véled összekössenek... De jaj,
annak, ki egy egész világ helyét
nem tölti be magával, nem marad más,
mint forgatni a számtárcsát, miként
az asztalt egy spiritiszta szeánszon,
míg visszhangot nem kelt a másvilágon
a hördülő, elaggott készülék.

1967

KÉPESLAP K. VÁROSÁBÓL

Tomas Venclovának

E romok az idő s az oxigén
győzelme. Egy újmódi Arkhimédész
kiegészíthetné a régi törvényt
egy új cikkellyel, hogy a térbe mártott
testet a tér szorítja ki.

A víz

borús tükrében tördeli a Kurfürst
kastélya romjait; ma biztosan
jobban figyel a folyó jóslatára,
mint ama dölyfös években, midőn
a Kurfürst lakta.

Kószál valaki

falai közt, és turkál az avarban.
A szél az, aki tékozló fiúként
megtért az ősi házba, és az összes
levél egyszerre hullt elébe.

1967

ANNO DOMINI

A tartomány karácsonyt ünnepel.
A palotát fagyönggyel koszorúzzák,
előtte fáklyák száza füstölög.
Koszos, víg férfiak özönlik el
lármásan, egymást lökdösve az utcát
a helytartói palota mögött.

A Helytartó beteg. A fekhelyen,
sállal takarva, mit még Alcazárban
vásárolt néhány éve, asszonyá-
ra s titkárára gondol; odalenn
ők üdvözlik a vendégek hadát ma.
Aligha féltékenykedik. Ma már

sokkalta fontosabb megbújni
a betegségek, álmok, a Hazába
visszavezénylés halasztásai
héjában. És mert tudja, hogy soha
nem kell a csőcseléknek szabadság a
jó hangulathoz, élte párja is

megcsalhatja kedve szerint. Mire
gondolna, ha a betegség, a bánat
nem emésztené? Ha szeretne még?
A gondokat ijedten messzire
kergeti, fázósan megvonva vállát.
... A fülledtség a vigalom hevét

alig mérsékli. Jócskán ittasak
a törzsfők, bámulják a messzeséget
üveges szemmel - ellenség sehol.
Zárt fogsorukon vibrál a harag;
mint a kerék, mit fognak még a fékek,
mosolyba dermed mind, míg körbehord

nagy tálakat a szolga. Dallamok
foszlányai. Egy távoli kiáltás.
Kisurrant már a vendégek közül
a titkár és az úrnő. A falon
a császári sas, mely kitepte máját
a Helytartónak, denevérszerű.

És én, az író, ki sokfele járt,
az ekvátort is átszeltem számmal,
nézem a táj szendergő halmaít,
s összehasonlítom kettőnk baját:
őt nem akarja látni már a Császár,
engem fiam és Cynthia. Mi itt,

itt rothadunk el. Ám e keserű
közös sorsunk nem alapja a gőgnek,
hogy megtagadjunk Istent és hitet.
A sírban úgylis egyenlők leszünk.
Éltünkben hadd legyünk különbözőek!
A palotából elfutnod minek -

hazád felett ítélni nincs jogod.
Kicsorbul az ítélet szégyenedben:
másé hatalmad és örökösöd...
Beh jó, hogy már nem érkeznek hajók!
Beh jó, hogy végre befagyott a tenger!
Beh jó az is, hogy fellegek között

a madarak se bírnak ily tehert!
Nem is lehet tán a szemükre hányni.
De testünk súlyával arányban áll
gyöngécske testük hangja, meglehet.
Hadd szálljanak helyettünk ők hazáig!
A hangjuk ott helyettünk is kiált.

A Haza... Cynthiánál idegen
urak, akárha új Háromkirályok,
hajolnak éppen a bölcső fölé.
A kisdéd alszik. Csillagfény dereng,
mint keresztelőmedence alá hullt
parázs. De elcserélik ők e fényt

hazug dicsfényre, a szeplőtelen
fogantatást pletykálkodásra, apját
elhallgatni találnak így okot...
A palota kihalt. Már fénytelen.
Az utolsó fáklyákat is kioltják.
Végül csupán két ablakszem ragyog:

az enyém, aki hátat fordítok
fáklyámnak, nézve, hogy süllyed korongja
a holdnak, s látom - hóban - Cynthiát;
s a Helytartóé, aki ott forog
a fekhelyén, birkózva még a kórral,
s fényt gyújt, hogy lássa támadó baját.

A támadó meghátrál. Pirkadat
híg fénye földünk hátsóudvarából
ágaskodik, benéz kíváncsian
az ablakon; de maradékokat
lel csak a tegnap esti lakomából,
ingadozik. Aztán továbbssuhan.

Palanga, 1968. január

MAJDNEM ELÉGIA

Hajdan a Tőzsde-oszlopsor alá
futottam, az eső végét kívárni.
S azt hittem, hogy isteni adomány.
S talán nem tévedtem nagyot. Akármi
ért akkor, boldog voltam. Angyalok
szolgája, vámpírokkal hadakoztam.
A szép leányt, ki kecsesen futott
a lépcsőn, úgy lestem, oly izgatottan,
mint Jákob.

Ám ez többé tán soha
nem térhet vissza. Elrejtőzött. Mégis
kérdőjel nélkül írom fel: „hova”,
az ablakon kinézegetve én is.
Most szeptember van. Előttem a kert.
A távolban a mennybolt dübörög még.
A sűrű lomb közt éretten a körték,
mint férfiú-jelképek függenek.
És szendergő elmémbe, mint sivár
konyhájába a kapzsi rokonoknak,
csupán a zápor hangja lopakodhat:
nem zene még, de nem is lárma már.

1968

ELÉGIA

Drága barátnőm, ugyanaz a kocsmá.
Ugyanazok a giccsek a falon,
ugyanazok az árak. Tán a bor jobb?
Nem hiszem; az se lett se jobb, se rosszabb.
Fejlődés nincs, de éppen ez a jó.

A postajárat pilótája, mint egy
bukott angyal, vodkát vedel magában.
Múltat idézőn megindítanak
a hegedűk. Az ablakon tetők
derengenek be szüzesség-fehéren.
Harangok zúgnak. Besötétedett.

Miért hazudtál? És fülem miért nem
különbözteti már meg az igaztól
a hazugságot? Új szavakra vágyom,
miket te nem tudsz - tompa, idegen
szavakra, ám azokra is csak a
te fénylő hangodon, mint azelőtt.

1968

DIDO ÉS AENEAS

A nagy ember az ablaknál merengett,
s a nőnek egy világ határa volt
a férfi széles görög tunikája,
melynek redőzete az elcsitult
tengert idézte.

Az ablak előtt
állt Aeneas, s tekintete oly távol
volt már e várostól, hogy ajkai
bezárultak, mint kagyló héja, melyben
moraj lakik, s a serleg horizontja
is moccanatlan volt.

Dido szerelme
halacska volt csak - képes volna tán
hajója tájtétkző nyomát követni
a karcsú test, s szilaj hullámokat
hasítva utolérhetné - de ő
képzeletében már a partra lépett.
S a tenger könnytengerré változott.
De, köztudott, a kétségbeesés
pillanatában támad fel gyakorta
a kedvező szél... Így hát a nagy ember
elhagyta Karthágót.

Dido csak állt
a máglyánál, melyet a katonái
gyújtottak meg a városfal tövében,
és nézte, hogy a tűzben délibábként
remegve, füst és lángok közt, hogyan
dől össze, hull szét hangtalan Karthágó
sok évvel Cato jóslata előtt.

1969

AZ ARANYKOR VÉGE

Mivel szavakra épülő művészet a poézis,
én - másodrendű államom süket, kopaszodó és
mogorva követé, kit így vagy úgy leírtak -
tulajdon agyvelőmet tovább nem nyaggatom ma,
magamra öltöm gönceim, s leugrom a kioszkba,
hol vár az esti hírlap.

Levelet űz a szél. E gyászos tájakon a gyenge,
ó lámpák fényei (mottó - a tükrök győzedelme)
a tócsákban megsokszorozva bőségről szavalnak.
Foncsort kaparva csórhat itt a tolvaj is narancsot.
Amúgy az érzelmek, melyekkel nézed arcod,
belőlem rég kihaltak.

E gyászos tájakon minden a télre készül: álmok,
börtönfalak, szeszek, menyasszonyi ruhák, kabátok,
a kronométerek másodpercmutatói.
Lúg árnyalatai: a sár s a verébszürke ingek;
puritán erkölcsök. Fehérnemű. S mi melegít meg?
A hegedűk vonói.

Mozdulatlan e táj. Elképzelvén az évi bruttót
nyersvasból, ólomból, azt érzed, meg kell tébolyodnod,
eszedbe jut a régi rendszer kancsukás kozákja.
De mint a mágnes, frigyre lép a sasmadár a vassal.
És még a vesszőből font széket is csavarral
barmolják össze máma.

Csak a tenger halai tudják, mit ér a szabadság,
de hallgatnak, s ezért saját címkéket, kasszát
alkotunk. És a távol úgy mered, akár az árlap.
A halál műve az idő. S minthogy testekre, tárgyra
kívánczik, talán a nyers zöldségben megtalálja.
Kakas les kondulásra.

Nagy tettek idején, őrizve sok magasztos elvet,
nem könnyű élni, sajna. Bájos nőd ingét emeld meg,
s mit lelsz alatta? azt, amit kerestél, nem csudákat.
S nemcsak mivelhogy szörnyűmód betartják
Lobacsevszkijt,
de mert a kitágult világ valahol szűkebb lesz, s itt -
itt véget ér a távlat.

Vagy eltűnt ügynökök kezén az Európa-térkép,
vagy tán, mi megmaradt, az öt világrész esne végképp
túl messze tőlem? Vagy talán a jó tündér hadar most
varázsigét, hogy el nem futhatok, hiába vágyom?
Magamnak töltök hát cahors-i bort - hisz nincs lakájom -,
s vakargatom a cirmost...

Vagy pisztolyból golyót röpíts agyadba, az a biztos,
vagy vízre lépve lépj meg innen, mint újmódi Krisztus.
Csoda-e, hogyha részegen s a fagytól meghibbanva
mozdonyt hajónak nézel - hidd el, szégyenkezni nincs ok,
mint sajkák a vízen, a sínen a lokomotívok
futnak, nyomot se hagyva.

S mit írnak a lapok a „Tárgyalóterem” rovatban?
Az ítéletet végrehajtották. Orrára rakja
pápaszemét a nyárspolgár, s mit lát, szemét meresztve?
A téglafal tövében egy férfi fekszik, arcra bukva;
de nem alszik. Mert kobakban, ha sok a lukja,
már álmok sem teremnek.

E korszak ébersége gyökereit ama múltba
ereszti, amely megkülönböztetni sose tudta
a bölcsőből kipottyanttól a bölcsőt, mely kipottyant.
A szőke normann nem kíván halálon túlra látni.
Asztalt porgetni nincs kivel, tehát Ruriktól várni
választ hiába volna.

E kornak ébersége is a zsákutcát vigyázza.
Most nem miként Boján, a dalnok, röppensz ágról ágra,
de mint köpet falon. S őslény - nem herceg ébred.
Még egy zárósort a lúd tollát kitépni nem kell.
Szekerce sújtására várhat most a büntelen fej
s babér zöld levelére.

1969. december

TEÁZÁS

„Petrovról álmodtam ma éjszaka.
Úgy állt a párnám mellett, mintha élne.
S szólnék már: hogy szolgál az egészsége?
De rájöttem, e kérdés ostoba.”

Felsóhajtott s gyors pillantást vetett
egy rézmetszetre barna fakeretben,
amelyen egy szalmakalapos ember
komoran lépkedő ökröt vezet.

Petrov a nővérenek férje volt,
de sógornőjét szerette; s bevallva
ezt épp, elnyelte őt a Dnyeszter habja
tavalyelőtt, a nyaraláskor.

Ökör. Rizsföld. Eke. A menny felül.
S a barázda alatt úgy szórva széjjel,
mint magok: „Ivanovnának emlékébe”
s a „...tól” egész kivehetetlenül.

Teám kiittam. Menni készülök.
Szembogarában pontként fénylik a
csillag - s értése annak, néki ma
mi mindent adna, feltámasztva őt.

Lekísér engem az udvarra még,
és a matematikailag messze
égő csillagra emeli szemét,
epedve, ám mégis felfegyverezve.

1970

DEBÜTÁLÁS

1

Minden vizsgát letéve, szombaton
a diáklány meghívta a barátját;
esteledett már, és az asztalon
a vörösbor bedugaszolva árvált.

Vasárnap reggel zápor zuhogott;
s hogy levehesse szögről a ruháját,
nyikorgó székek közt lopakodott
a vendég; csak a szomszédok ne lássák.

A lány felkapta csészéjét s mohón
kihörpintette maradék teáját.
Még aludt a lakás e hajnalon.
Fürödni ment s a kád kopott zománcát

egész bőrével most érezte meg;
s a szappantól illatozó üresség
még egy új résen áramlik bele;
a világ, amivel ismerkedik még.

2

Az ajtót halkán kinyitó keze
bemocskolódott - elrejtette mélyen;
és megcsörrentek a zakózsebében
a borból visszajáró kopekek.

Az út üres volt. Csikket mosott
szét bő vizével az ereszcatorna.
Eszébe jutott az a szög s goromba
szó hagyta duzzadt ajkát el, szitok,

mi még soha. Felfogva végül ezt,
el is pirult saját otrombaságán,
s ha troli nem jön, gyökeret ereszt,
úgy elcsodálkozott tulajdon száján.

Göncét ledobta, alig ért haza,
nem nézve a verejték illatában
úszó kulcsára, mely követve a
legelsőt, fordul majd sokféle zárban.

1970

POST AETATEM NOSTRAM¹

A. J. Szergejevnek

I

„A Birodalom a hülyék hona.”
Leállítják a forgalmat a Császár
érkeztekor. Az ünneplő tömeg
nyomja a sorfalat - hangoskodik;
de a palankin zárva. A rajongás
tárgya nem a profán kíváncsiságé.

A palota mögötti, most üres
kávéházban csak egy görög csavargó
s egy rokkant dominózik. A terítők
az utcafények hulladéka, és
az üdvívalgás hangjától lebegnek
a függönyök. Drachmákat számol a
vesztes görög; a nyertes hadirokkant
keménytojást rendel csipetnyi sóval.

Az ágyasházban azzal szédíti
egy vén adóbérlő a kis hetérát,
hogyan látta az Uralkodót. A lány
nem hisz neki s kacag. Ilyenek itt
az előjátékok a szerelemhez.

II / A palota

Márványba vésett nimfa és szatír
bámulja melen a fürdőmedencét,
melynek vizén most rózsaszirmok úsznak.
A Helytartó önkezűleg gyapálja
a helybeli királyt a süteményben
megégett tollú három szép galambért
(felröppentek a téstábol, mikor
felvágta, ámde rögtön visszahulltak).
Az ünnep s tán a karrier befuccsolt.

A király némán vonaglik az izmos,
hatalmas helytartói térd alatt
a nyirkos kőpadlón. A rózsailat
ködsűrű. Néznek, oly közömbösen,
maguk elé a szolgák, mint a szobrok.
A sima kő se tükröz vissza semmit.

---

¹ A cím fordítása: *Időszámításunk után*.

Északi hold homályában, a konyha
kéménye mellett kuporogva nézi,
egy macskát fogva, a görög csavargó,
hogyan viszik ki, gyékénybe tekerve,
a rabszolgák a szakács tetemét,
s hogy ereszkednek lassan a folyóhoz.
Kavics csikordul.

A tetőn a férfi
kezét a macska szájára tapasztja.

III

A borbély, akit elhagyott fiúja,
tükrébe bámul szótlanul - bizonynyal
utána búsul, s közben elfeledte,
hogymár beszappanozta a klienset.
„Fiúcskám tán nem is jön vissza többé.”
Kliense közben békésen szunyókál,
és minden álma színtiszta görög:
szakállas istenarcok, khitarások,
gümnazeioni birkózók veríték-
szaga izgatja.

Most a mennyezetről
légy válik el, s egy tiszteletkört téve,
a szappanos, fehér pofára ül,
melynek gazdája alszik, s ő a habban,
mint Xenophón peltasztái az örmény
hegyek havában, lassan araszolgat,
sziklákon, szakadékokon keresztül
a csúcs felé, a száj barlangja mellől
az orr hegyére hágva föl merészen.

Rettentő, fekete szemét kinyitja
a görög, és a légy visítva elszáll.

IV

Ünnep utáni száraz éjszaka.
A kapualjban lópofájú zászló
levegőt majszol. Holdfény önti el
a sikátorok labirintusát:
a szörnyeteg, feltehetőleg, alszik.

A palotától távolodva fogynak
a szobrok. Lassan elmarad a stukkó.
És ha az ajtó a balkonra nyílik,
bezárják éjszakára. Nyugalom
csak a falaktól várható emitt is.
Baljósan visszhangoznak lépteink
és védtelenül is; a levegőt
már halszag járja át: a házsorok
se folytatódnak végül.

Ám a holdfény
ösvénye fut tovább. Éjszín felukka,
fekete macska, rajta átoson
s szétolvad a sötétben, így jelezve,
hogy továbbmenni már nem érdemes.

V

A hirdetőtáblákra kiragasztott
„Kiáltványában az uralkodókhoz”
a hírneves helybéli dalnok, forrva
a méltatlankodástól, vakmerően
felszólít, hogy tüntessék el a Császárt
(egy sorral lejjebb) a rézgarasokról.

Gesztikulál a sokaság. Az ifjak,
galambősz aggok, érett férfiak
s írástudó hetérák egyaránt
s egyhangúan bizonygatják, hogy eddig
„ilyen még nem fordult elő” - de azt
nem pontosítják, hogy mi volna ez
az „ilyen”:

bátorság vagy talpnyalás.

A költészet valószínűleg épp a
pontos határok nemlétéből áll.

Elképesztően kék a láthatár.
Hullámmoraj. A napsütötte sziklán
elnyúlva, mint a gyíkok márciusban,
egy csupasz férfi piacon lopott
mandulát majszol. Pár lépésre tőle
két összeláncolt rabszolga szeretne
fürödni, szemmel láthatólag, és
egymást nevetve egymás rongyait
cibálja le.

Elképesztő a hőség;
a szikláról lecsusszan, szemgolyóit
kifordítva a görög: olyanok most,
mint drachmapár a Dioszkuroszokkal.²

VI

Csodálatos akusztika! Tizenhét
évig etette Lémnoszon³ a mester
a tetveket. De, úgy látszik, megérte!

S remek nap a mai. A sokaság a
stadion öntőformáját kitölti,
s lélegzetét is visszafojtva, némán
hallgatja most, a küzdőtérre lépő
két bajvívó hogyan becsmérli egymást,
hogyan tűzbe jövén kardot rántsanak.

E viadalnak nem ölés a célja,
hanem a méltó, logikus halál.
A sport a dráma törvényére épül.

Csodás akusztika. A tribünön
csak férfiak. A nap bearanyozza
a kormánypáholy oroszlánjait.
A stadion egyetlen óriás fül.

„Dög vagy!” - „Te vagy a dög.” -
„Dög és szemét vagy!”
S ekkor a Helytartó, akinek arca
gennyedző tőgy, visítva felröhög.

VII / A torony

Borongós délelőtt.
A Vártorony felhőkben elvesző
vastűben kicsúcsosodó tetője
több célra szolgál: villámhárító,
világítótorony s az állami
zászlót is erre húzzák ünnepekkor.
A Torony minden emelete: börtön.

---

² *Dioszkuroszok*: Kasztór és Polüdeukész (latinosan: Castor és Pollux), a görög mitológiában a megbonthatatlan barátság jelképei. Az ő képmásukat helyezték el a görög pénzérméken. A klasszikus kor görögjei istenkáromlásnak tartották az uralkodók képmását az érméken; azok csak isteneket vagy jelképeiket ábrázolták; valamint a mitológia alakjait.

³ *Lémnosz*: sziget az Égei-tengeren, száműzetés helyéül szolgált és szolgál.

Kiszámították, hogy átlagosan -
a satrapák s a fáraók alatt,
s később is: Krisztus, Mohamed után -
kivégezték vagy börtönökbe csukták
a népességnek úgy hat százalékát.
Száz éve épp ezért a mostani
császár nagyapja a törvénykezésben
reformokat hozott. Törölte a
halálbüntetés nemtelen szokását,
s egy különleges törvénnyel a hat
százalékot kettőre szorította,
de persze, eztán életfogytig ült,
kit érintett ez. Mindegy, bűnös-e
vagy ártatlan; a törvény éppen úgy
behajtatik, akárcsak az adó.
És akkor építették ezt a Tornyt.

Kápráztató a krómozott acél.
A negyvenedik emeleten egy
kanász, a világítóablakon
kidugva arcát, mosollyal köszönti
látogatóba érkezett kutyáját.

VIII

A szökőkút, mely tenger habjait
hasító delfint ábrázol, kiszáradt.
Ez teljességgel érthető: a kőhal
víz nélkül is jól megvan, és a víz
szintén - hal nélkül, mit kőből faragtak.

A döntőbíróóság ítélete
ilyen. Mert az is épp ennyire száraz.

A palota fehér oszlopsora
alatt, a márványlépcsőn ülve, tarka,
gyűrött köpenyben, napcserzette bőrű
vezérek várják a királyukat,
mint egzotikus csokor a terítőn -
a váza poshadó vizében ázva.

Jön a király. Vezérei felállnak,
megrázva jól a lándzsákat. Mosoly,
csók, ölelés. Ám a király zavart;
de íme, ez a barna bőr előnye:
nem látszanak a véraláfutások.

A görög csavargó egy kisfiút
kérdézet. „Mit pofáznak?” - „Kik ezek?”
„Aha.” - „Megköszönik neki.” - „Ugyan mit?”
A gyermek fénylő szemmel néz reá:
„Hogy törvényt hozott a koldusok ellen.”

IX / Az állatkert

A rács, mely elválasztja az oroszlánt
a látogatóktól, vasvázlatban
a dzsungel zűrzavarát idézi.

Moha. Fémharmat súlyos cseppjei.
Lián, mely körülöleli a lótuszt.

A természetet olyan szeretettel
utánozzák itt, amire az ember
képes csak, akinek sosem közömbös,
hol téved el: az erdő rejtekén vagy
a sivatagban.

X / A császár

Atlétaizmus légiós ezüstlő
mellvértben strázsál az ajtó előtt,
amely mögött szünetlen víz csobog,
míg ő az ablakból a nőkre bámul.
Egy álló óra eltelt már, mióta
ott ácsorog, lassacskán úgy tűnik, hogy
nem más és más szépasszonyt lát alant,
csak ugyanaz az egy jön erre folyton.

Hatalmas, arany M betű diszíti
az ajtóablát, ám ez, lényegében,
csak vázlat, hogyha összevetjük azzal
a másikkal, mely az erőlködéstől
kivörösödve görnyed most a víz
fölé, hogy benne tükörképe minden
kis részét megvizsgálja gondosan.

Végül is, ez a víztükör se rosszabb
a szobrászoknál, kik telefaragták
e képmással az egész birodalmat.

Áttetsző, lágyan suttogó az ár.
Fölötte fejtetőre állt Vezúv
merengve tétovázik még kitörni.

Ma szinte minden csikorogva jár.
A Birodalom olyan, mint a gálya,
mely szűk csatornán próbál áthajózni.
Az evezők a partot verdesik, s a
fedélzetet felszaggatják a sziklák.
Nem, azt nem mondhatják, hogy megrekedtünk!
Van haladás, a haladás nem áll meg.
Mégiscsak úszunk. És nem ér utol
még senki sem. De, ó, jaj, mily kevésbé
hasonlít ez a régi gyorsaságra.
Sóhajtva gondolunk a múlt időkre,
mikor simán ment minden.
Még simán.

XI

A szürkületben mécs erőlködik.
A lámpabélről füst száll vékonyan
a mennyezet felé, melynek fehéré
a rémisztő sötétben bármilyen
parányi fénnel kiegyezne már.
Ha kormol is.

Az ablak-túli éjben
a gyomlálatlan kertre Ázsia
zápora zúdul. Ám az elme száraz.
Annyira száraz, hogy az ölelés
halvány, hideg tüztől is kigyullad,
előbb lobban fel, mint a papiros
vagy mint a korhadt rőzse.

De nem látja a mennyezet e lángot.

Maga után se kormot, se hamut
nem hagyva, fölkel és kimegy a férfi
a nyirkos éjbe, kertkaput keresgél.
De bent a lappantyú ezüstösen
rikolt és visszarendeli.

Megázva
szót fogad, ismét a konyhába lép,
s övét kioldozgatva, megmaradt
drachmáit mind az asztallapra szórja.
Aztán kimegy.
Most hallgat a madár.

XII

A disszidálni készülő görög
kerített egy bősájú zsákot, és a
piac környékén összefogdosott
tizenkét macskát (feketéket); ezzel
a karmolászó, nyávogó teherrel
ért éjjel az erdős államhatárra.

Hold fénye áradt, ahogy júliusban
szokott csak áradni. Az őrkutyák
bús csaholása visszhangzott a szurdok
minden zugában: elcsitultak a
macskák, megdermedt szinte mind a zsákban.
S a görög így szólt halkán: „Jó utat!

Athéne, most ne hagyj el! Járj előttem,
vezess!” - magában hozzátette még:
„Hat macska épp elég lesz erre a
határszakaszra. Minek pazarolni?”
A kutya nem szalad fel a fenyőre.
S a katonák - e népség babonás.

Ment minden, mint a karikacsapás. Hold,
macskák, kutyák, babona és fenyők -
a mechanizmus működött. Felért
a hegygerincre. Ám e pillanatban,
midőn már egyik lába másik állam
földjén állt, rádöbrent, hogy mit mulasztott:

megfordult, s megpillantotta a tengert.

Ott hullámozott alant, a messzeségben.
Az állatoktól eltérően az ember
elhagyni képes azt, amit szeret
(így tér el méginkább az állatoktól).
De, mint kutyát a nyálcurgása, élő
természetét elárulják a könnyek:

„Thalassza!...”⁴

Ám e szörnyeteg világban
soká nem ácsoroghatsz nyílt szinen,
a hegygerincen, holdfényben, hacsak nem
akarsz céltábla lenni. Vállra véve
terhét, vigyázva indult lefelé,
a kontinens mélyébe, és előtte

feltűnt a horizont helyén a fenyves.

1970

---

⁴ *Thalassza*: tenger (görög).

EGY ZSARNOKRA

E kávéházba járt: itt görnyedett;
civilben még - kopott posztókabátban.
Később a jámbor törzsvendégeket
lecsukta mind, a világkultúrával
így végzett, bosszút állt (nem rajtuk ám,
csak az Időn), mert nem volt rangja, pénze,
unatkozott, s a huszonegyezésben
játékot veszített egymás után.

Nem élte túl a bosszú az Időt.
Most zene harsog, tréfákon derülnek
az emberek nyüzsögve. Ám előbb
körülsandítanak, mikor leülnek.
Körül matt műanyag, nikkel vakít;
brómnátriumszagú a sütemény is.
Záróra tájt, színházból jöve, mégis
- inkognitóban bár - őt látjuk itt.

Felpattan mind, amikor ő belép.
Ki kötelességből, ki az örömtől.
De ő egy csuklómozdulattal rögtön
leinti őket: ennyi épp elég.
Kávéját issza - jobb, mint hajdanán,
elterpeszkedve perecet ropogtat,
oly finomat, hogy dicsérnék talán
ők is, ha feltámadnának a holtak.

1972. január

LEVELEK RÓMAI BARÁTOMNAK

Martialisból

Szél dühöng, hullám csap át a mólón, múlón.
Itt az ősz, piktorként festi át a tájat.
Nem meghatóbb e színcsere, Postumus, mondd,
mint midőn a kedves vált megunt ruhákat?

Örömet kínál a szűz szabott határig -
térdnél följebb nem hatolsz s könyék alá sem.
Hogyha nincs gyönyör, jobb gyönyörűt találni:
nincs bár ölelés, de nincsen megcsalás sem.

Postumus, e könyveket küldöm tenéked.
Hát a fővárosban hogy vetik meg ágyad?
Caesar s udvara? Csak intrikák az élet?
Nyilván most is intrikálnak és zabálnak.

Kertembe kiültem; serceg-ég a fáklya.
Nincs itt ismerős, se asszony, sem személyzet.
Távol az erősek és gyöngék világa -
csak rovarhad zümmög peplumán az éjnek.

Itt lelt nyughelyet egy ázsiai kalmár.
Bölcs volt, buzgó, mégis szinte észrevétlen.
Láz ragadta őt el. Üzlet után járt
erre; nem meghalni készült semmiképpen.

Légionárius arrébb - sírja durva -;
Ő, ki részt vett annyi véres küzdelemben,
vénen halt, bár sokszor megölhették volna.
Nem érvényes a szabály, Postumus, itt sem.

Lehet, hogy a tyúk nem is madár valóban,
de tyúkésszel élni mégse volna kedved.
Ha már itt születtem, e birodalomban,
jobb provinciában lakni, tenger mellett.

Távol Caesartól és a hóviharoktól,
nem kell nyalni gyáván, sűrögni-forogni.
Azt mondod, hogy tolvajok mind a helytartók,
a tolvaj is jobb, mint Róma vérszopói.

Megvárom tevéled, míg a zápor zeng-dől,
hetéra, de most maradjon el az üzlet:
pénzt kérni a téged eltakaró testtől -
mintha zsindelyét kérnéd el a tetőnek.

Azt mondd, beázom? Hol a pocsolyám hát?
Hogy én tócsát hagyjak - képtelenség volna!
Majd ha megtalálod kurta élted társát,
tócsányit ereszt talán a takaródra.

Életünk felét mi ketten már leéltük.
Taverna előtt így szólt egy vén rabszolga:
„Csak romokat látunk, hogyha körbenézünk.”
Barbár nézet, mégis minden igazolja.

Hegyre hágtam. Szedtem színes-tarka csokrot.
Keresek egy vázát, vízzel töltve színig...
Mi van Líbiában, Postumus, vagy volt ott
egykoron? De csak nem harcolunk még mindig?

Postumus, emlékszel helytartóm hűgára?
Vézna volt ugyan, de vastag volt a lába.
Te még háltál véle... Papnő lett a drága.
Papnő, Postumus, s csak istené az ágya.

Jöjj el hozzám; bort iszunk kenyér vagy szilva
mellé. Te az új pletykákat elmeséled.
Kertemben teríték, s mi az égre írva -
megnevezek néked minden csillagképet.

Fürgén, Postumus, barátod összeadni
szeret, ám adós maradt a kivonással.
A párnám alól kotord ki a pénzem: annyi
épp csak - eltemetsz belőle bátran.

Hollószőrű kancádon loholj sietve
városfal tövén, hetéra-házba,
Annyit majd nekik, amennyiért szerettek,
abból éppen telni fog a siratásra.

Babér zöldje, mely már reszketni se restell.
Tágra tárult ajtó, porlepett kisablak.
Karszékem magánya és az árva fekhely.
Szövetek, beszíva hőjét déli napnak.

Zúg a Pontus, túl a pínea-sövényen.
Fokon túl vitorlás vergődik viharban.
Plinius, a vénebb - száraz kerti széken.
Feketerigók csicsognak ciprus-hajban.

1972. március

GYERTYASZENTELŐ

Midőn a gyermeket először vitte
templomba, azok termettek előtte,
akiknek ez a hely jelentett életet:

Anna prófétanő és Simeon, a Szent.

S az agg átvette Mária kezéből
a kisdedet; s a három ember végül
úgy fogta őt körül, mint hullámszókeret,
azon a reggelen, mely homályba vészett.

A templom rengeteg, alig dereng föl,
a földi s mennyei tekintetektől
rejtette a sötét falak közé bezárt
Annát, az aggot és fiával Máriát.

És csak a kisded fejbúbjára pergett
egy fénysugár; de ő még mit se sejtett
arról, mi várja, csak szipogva álmosan
szendergett Simeon erős karjaiban.

De rég tudtára adatott az aggnak,
hogy addig a napig nem lel nyugalmat,
míg szemével nem látja Istennek Fiát.
Beteljesült. S az agg így szólott: „Ma tehát,

egykor kimondott szavadat betartva,
elengedsz engem, Uram, az utamra,
hogy végre-valahára megláthattam én
e gyermeket: ki folytatásod és a fény

forrása a bálványimádó népnek
s Izrael dicsősége benne.” - Ekkor végleg
elnémult Simeon. És rájuk szállt a csend.
Csak e szavak visszhangja, ott lebegve fent,

keringett egyre, aztán nemsokára
fejük fölé ereszkedett, akárha
fáradt madár, a templomi boltozatok
alatt felszállni sem, leszállni sem tudott.

S oly furcsa volt nekik. A csend se furcsább,
mint a beszéd. Zavartan hallgatott hát
Mária, csodálva a furcsa szavakat...
S így szólott Máriához fordulva az agg:

„E most karodban alvó egyeseknek
emelkedést, másoknak bukást jelenthet,
szóváltás tárgya és viszályok ürügye.

S ugyanazon fegyverrel, Mária, mely e

testet szaggatni fogja, a te lelked
is sebzetik majd. Ez a seb tekintet:
láttatja véled, hogy mi rejlik mélyiben
az emberek szívének, lát majd, mint a szem.

Bevégezte s elindult kifelé, a
nyomába Anna, a görnyedt próféta,
s Mária nézett, és mindkettő hallgatott.
A tekintélye s a teste megfogyott

e két asszony előtt az oszlop-árnyban.
Hajtotta szinte őt szemük sugára,
A templom-úrön át szó nélkül ballagott,
amíg a napsütött kijáráthoz jutott.

S járása öreges-határozott volt.
Csak amikor a háttérből felhangzott
az ismerős hang, lett a lépte lassudabb,
de ott nem őt hívták már, hanem az Urat

dicsérte a prófétanő dalával.
S már itt az ajtó. Homloka s ruhája
immár a szélben, s fülébe a makacson
zsivajgó élet tört be túl a falakon.

Meghalni ment. S nem az utcák zajába
lépett, az ajtót szélesen kitárva,
de süketnéma tájra várta a halál.
Csak ment, a biztos földtől rég megfosztva már,

hallván, az idő hangját veszítette.
S a kisdéd arcát, dicsfénnyel övezve
a fejbúbján, vitte-vitte Simeon
szentséges lelke a halálos utakon,

mint mécsest, ama árnyaknak honába,
ahol idáig másoknak a lámpa
világa szűkös ösvényen homályba fült.
A mécses égett, s szélesebbre nyílt az út.

1972. március

ODÜSSZEUSZ TÉLEMAKHOSZNAK

Télemakhoszom,
Trója ostroma
már véget ért. Nem emlékszem, ki győzött.
Talán a görögök, hisz ennyi hullát
mi, görögök, hagyunk csak idegenben...
És mégis, a hazafelé vivő út
túl hosszú lett számomra, mintha csak
Poszeidón, míg ott vesztegettük az
időt, a távot megnyújtotta volna.
Így hát nem is tudom, hová vetődtem,
milyen vidék ez. Egy koszos sziget,
viskók, bozótok, disznóröfögés,
egy elvadult kert, valami királyné,
fű és kövek... Kedves Télemakhosz,
egyik sziget olyan, akár a másik,
ha túl soká bolyongsz már, és agyad
hullámszámlálgatástól kótyagos lett,
a szennyes láthatártól könnyezik
szemed, s a víz füled bedugaszolja.
Nem emlékszem, hogy végződött az ostrom,
és nem tudom már, hány éves lehetsz.

Nőj nagyra, Télemakhoszom! Csupán
az istenek tudják, találkozunk-e.
Már nem vagy az a kisdéd, ki előtt
igavonókat fékeztem meg egykoron.
Ha Palamédész nem jön, együtt élnénk.
De tán igaza volt, mert nélkülem
az oidipuszi vágyak elkerültek,
és álmaid se bűnősek, fiam.

1972

LITVÁN NOKTÜRN

Tomas Venclovának

I

A szél a tengert fölveri,
s úgy zúdul a fagy államára, mint feltépett szájról
szitokszók hordaléka,
egy szabályszerű dó-re-mi-
fá-szó-lá-ti-dót csalva ki a kémény-trombitákból.
Sok nem-cárnő-se-béka
lapul a földre lenn,
pislog egy csillag tízkopekes ónja,
s valami arcszerű
folyik szét a fekete üvegen,
mint a zápor pofonja.

II

Szevasz, Tomas. Az én
kísértetem, testemet egy tengerentúli szállodában hagyva,
északi fellegek
rajával szemközt evickél hazafelé,
az Új Világtól elszakadva,
riasztva tégedet.

III

Későre jár Litvániában.
A templomokból hazamennek, gyertyák vesszeit a tenyerek
zárójelébe zárva. A megdermedt udvarokban a
murvában tyúkok kaparásznak.
Zemaitija síkja felett
hó pilinkél, mint az égilakók pora.
És halszag árad
nyitott ajtók mögül. Egy félpucér gyerek
s egy kendős vénasszony a tehenet pajtába hajtja már.
Kései zsidó vágat
a kisvároson át; dübörögnek a kerekek
a macskaköveken;
s ő gyeplőt tépve, hetykén felrikolt: „Gerai!”

IV

Hogy rád törtem, bocsásd meg!
Tekintsd e megnyilvánulásomat
idézet visszatételének ama Kiáltvány soraiba:
csöppet tán raccsolóbb,
csöppet a messzi vándorlásoktól magasztosabb.
Ezért - ne vess keresztet,
ne tördeld kezedben a sapkád:
eltűnök, mire felharsannak virradatkor a
kakas-vezényszavak.
Hogy kéretlen jöttem, bocsásd meg!
Ne félj, ne hőkölj, nincs okod, lám:
az elmúlás a határőrsök kontójára szélesíti ki rádiuszát.
Bosszulón, mint a kő a kútban, sárgyűrűt kavarva,
a balti hullámok felett
én zümmögök, akár az a monoplán -
mint Darius és Girenas,
csak épp nem vérbe fagyva.

V

Későre jár a nagy Birodalomban,
a koldustartományban.
A Nyemanon át-
gázoló fenyők serege, pikáit
emelve a sötétben elfoglalja Kovno városát.
Bíborszínűre válik
a falak mesze, s villódnak az utcakövek, mint a partra rántott
halak.
A helyi színház függönyét magasra vonják.
És három részre osztják, ami a legfontosabb,
nincs is vitaalap.
Huzat borzogatja a tüll-
függöny rojtjait. Ragyogóbban ég a csillaga
is a vidéknek: mint a kártyalap, mibe beletrafáltak.
És sötétbe merül,
az üvegen dobolva, ujjaid torkolata.
Más torkolat se várhat.

VI

Éjfélkor a vakok
biztonságával szólnak a szavak.
A „haza” szó tapintásra olyan, akár lady Godiva.
A sarkok pókhálóiiban
titkosszolgálati mikrofonok rögzítik a
matrac nyikorgását az énekes lakásán, s hogy sikít a
közös dal szótalán.
A szégyenlősség uralkodik itt. A lomb, kívánva

választani a színe és a visszája között, felháborítja
a kandelábert. Itt, hangtölcseért eldobva
adnak hírt a világnak önmagáról, hangyahátra
taposva akaratlanul, a pulzus érthetetlen-ritka
morzójával, csikorgó tollal.

VII

Hát innen származik a te
lisztes orcád, a semmibe fűrődő szembogaraid,
selypítésed és a hajad homályos
és híg teaszíne.
Hát innen egész életed, lágy és becsületes mondataid,
mind veszővel határos.
Hát innen van az én
- üvegeidben tükröződő, mint léted folytatása -
leplemnék elmosódottsága, mint a lázadó koldus-füzes
satöbbi, rajzolat a tengerek színén,
az oldalak kifordulása, mely biztos pontot keres,
a sorsra, horizontra vágyva.

VIII

Az irkafirkáink, Tomas! az én lapszélre
futó állítmányom! a te alanyod elkomorult-néma
otthonulése! csipke és monogram véd- és
dacsövetsége,
a latin s cirill írás elegye: az eszközé a céllal:
a Bajszanagy rendelte így még.
Különnyomataink! a nyirkos, gyűrött lepedőkön
a közös agy laza tekervényeiben! -
kedveseink puha agyagjában, a nélkülünk felnövő gyerekekben.
Mert ez csak a kamasz tekintetétől
keletkezett kék véraláfutás a kozmosz-pofalemezen,
a próbálkozástól, hogy szemmel
becsüljük fel a távolságot ama litván kocsmá és e
távoli arc között, mely sok-sok szemmel néz a vakvilágba,
akár kancsal tatár a földpalánk mögé,
hogyan szánkba dugjuk ujjunk - ebbe a Tamás sebébe -
s nyelvünket kitapintva, módján egy szeráfnak
kiigazítsuk az ígét.

IX

Hasonlítok
reád, Tomas, te lényegében egy vagy énvelem,
te belülről kormozod be az üveget, mit én kívülről bámulok.
Egymásnak én s te
egy felvillanni képtelen
amalgámtócsa megduplázott

feneke lettünk végleg.
Ha fíntorogsz, én gúnyosan mosolygok,
ha ásítasz, a számat szétszakító némaságig eljutsz,
én a föléd kitett
százvattos könnytől három csermelyt ontok.
Foglyom vagy s én a foglyod,
a Castorban megmutatkozó Pollux,
a köznyelvben - egy-egy,
patt, fürge sziluett,
amely a fáklyafényben ide-oda leng, száll,
visszhang és visszajáró kopekek.
Minél elrontottabb a lét, bennünket annál
kevésbé láthat meg
az üres szempár.

X

Mit eszik a kísértet? Álmok szemetét,
határok korpáját, a számok héját:
vezeti a való címnyilvántartó füzetét.
Az utca homlokzatait, mint íny a fogait, összeszorítja még,
a kapualjak sárgáját, mint mamlasz holló sajtkaréját,
felfalja a sötét
rókája. Bosszút áll időn a hely
saját állandóságáért - lakóival, a benne
levő élettél, és kinyitja mind a zárat -,
majd - korszak telik el -
meglellek téged a rengetegeknél,
síkoknak ujj-zsírozta államok fölötti államában,
mely őrzi jól a gondolatokat, vonásokat
és leginkább a pózt: vizes
sokversztás kenderingben, csendülő acélhajcsavarokban
Litvánia-anyácska szunnyad a folyó
felett, és te magad
hozzátapadsz fedetlen, üveges, félliteres
kebléhez nyomban.

XI

Vannak helyek, hol
semmise változik soha. Ezek
az emlékezet pótlói, a fixáló triumfusa.
Ott a sorompó meredeken magasba hatol.
Ott fiatalosak
az őrszemek. A múlt a köpenyes kamasz
tekintetével néz maga elé komor-szigorúan,
s a sors határsértőként hátrál vissza az
igazi öregségbe - köpésekkel a falon,
nyilalásokkal, panelformák végtelen, ravasz
lépcsőivel. Az éj azon-

ban valóban határ is, hol, akár tatárhadak,
a leélt élet területeit lerohanással
fenyegeti meg a valóság, s ez fordítva is igaz,
ahol fa lesz a tűzifából, amit újra felaprítanak,
ahol, mit szemhéj nem takar,
zsákmányként ragadja magával
a való nomádcsapata.

XII

Éjfél. Rikolt a szajkó,
s emberi hangon vádolja meg a természetet
a hőmérő nulla fok elleni vétkeiért.
Vytautas, eldobva a kardot és a pajszt,
svédek felé gázlót keresve, merül a hideg
Baltikumba. Egyébként véget ér
a föld itt egy mólóval, mely utánvetette magát
- mint síkos fokokon, hullámokon szaladva -
a menekülő szabadságnak. Könny jut bérül
a hódnak erőfeszítése miatt: nem épülhet meg a gát;
egy könnycsepp, elszakadva
ezüstlő csermelyétől.

XIII

Éjfél az erdős tájon,
köpenyszínű kormányzóságban.
Ékirás tornyokból. Szövetmaradék képiben
felhő leng - küldte a szomszédos állam.
Odalenn
szántások, kazlak állnak,
cserép, vas, téglák, oszlopsor dereng,
plusz még az állam embere
szurkosvásznon csizmában.
Az éji oxigént
betöltik a légköri zavarok, az imák, az idő-
járásjelentés, híradó,
a bátor Koscej
fölkerekített számokkal, himnuszok, foxtrott, bolero
s betiltások, miket imént
rendeltek ott el.

XIV

Kísértet járja Kaunast. A székesegyházban terem,
s mindjárt ki is fut. Átkullog a Laisves-aleján,
betér a Tulpéba. Asztalhoz ül.
A pincér bámul mereven,
s csak szalvétákat lát s a fűszer-tüzeket talán,
egy taxit, mely ködbe merül

a havas utcán. Én lefogadom,
irigykedsz. Mert előbb-utóbb a láthatatlanság divatba jön,
mint engedmény, mit a léleknek tesz a test,
mint célzás a jövőre, vagy mint a Paradicsom
álsruhája, a mínusz a köbön.
Mindennek nyeresége lesz
a hiányból meg a
testetlenségből: hegyek és folyók,
az órához olyannyira hozzászokott rézinglep,
Isten, ki mindezt fentről nézi csak,
a tükrök, folyosók,
s a megfigyelő mind te vagy magad.

XV

Kísértet bolyong Kaunasban. Ő a te
kiegészítésed a rólam gondolt gondolat
levegőjéhez, tér a négyzetben,
de nem
egy jobb kor látnoki ígérete.
Ne irigyelj! Soroljad a
káprázatot a levegő
sajátosságai közé - akár a kisbetűs szedést,
mely raccsolásként szóródik szét a homályban,
mint a légyzümmögés,
s mely alkalmatlan bár egy új Klió
étvágyát csillapítani, de tán a
lemeztelenített Uránia
fülébe sügni jó.
Csak ő,
a térbeli pont és az elvesztett körvonalak
Múzsája képes értékelni, mint
fösvény a pénzét, az állandóságot,
mint az azért való elszámolásnak
formáját, hogy mozognak lelkeink.

XVI

Ezért ragaszkodik hát,
Tomas, a betűkhöz a vastoll?
Nem ezzel
magyarázhatjuk a nehézkedést is?
Rekedten
hurrázva, elszakítva magam a hazai mocsaraktól,
még tőled is - mit rejtsem? -,
betűktől, oldalaktól,
a - mondjam-e? - hangnak az értelem s a
testetlenség, a tömeg és szabadság
iránti szerelmétől - megbocsásd,
s ne vágj pofát! -,

attól, hogy húshoz köt a rabság,
a testhez, csonthoz,
így szárnyalok a tintaszínű égi lakba,
az ablakfülkék mellett, ahol álmuk
a helyi angyalok alusszák:
náluk
s a denevéreknél is magasabbra.

XVII

Térbeli pont múzsája! Csak teleszkóppal észlelhető
dolgoké, maradéktalan
kivonásé! Zéró múzsája, te!
Te, ki a toroknak írod elő,
ne siránkozzék untalan,
s nem kell a „lá” túlszárnyalása se,
mértékletességet tanácsolsz! Múzsza, halld meg, ím,
ez áriát, amit az okozat dalol az ok fülébe,
azaz a hasonmáshoz szóló éneket,
s fogadd el őt és dó-re-mi-
jét, ritka rangodban, az égben
odafent
a levegő szempontjai szerint.
A levegő az epilógusa
recehártyánknak - amennyiben nincsen lakosa.
Ő hát a mi haza-
takarodó „haza” szavunk.
Kopoltyúval bármennyit habzsolunk
belőle, csak befoltozza a végén
az egymással vetélkedő sötét s fény.

XVIII

Határa van mindennek:
szembogárnak a horizont, fájdalomnak az emlékezet, a növésnek
a szélesedő vállak.
Csupán a hang hagyhatja el a testet,
Tomas, mint egy kísértet:
a szó a hangod árvasága.
A lámpaernyőt félrelökve,
magad elé meredsz most, nézve
a levegőt:
benne forognak
szemed előtt,
kik előttünk beszédre
ajkat nyitottak.

XIX

A levegő-birodalomban! Az oxigénkorty s a szótag
egyenlőségében! Áttetsző és felhőkké összeálló
kilégzéseinkben! Ama világban,
melyben, miként az álmok a plafonra,
a mennyeekre tapadnak „ó”-ink, csillag csillámlik a szájtól
diktált arculatával.
Így lélegzik a mindenség. Ekképp
kukorodik a kakasok szava,
megelőzve a gégefő aszályát.
A nyelv tárgya a lég.
Az ég
magán- és mássalhangzó molekulák kórusa,
a köznyelvben - a lelkeké.

XX

Épp attól olyan tiszta.
Nincs a világon nála tisztesebb
(tán a halált kivéve),
ami papírlapot fehéríthetne vissza.
Minél fehérebb, annál embertelenebb.
Múzsám, mehetek végre
haza? Ama vidékre,
hol a dühöngő Boreus tiporja le a szájak
trófeáit. Központozástalan
grammatikába. Édenébe
az ábécének, tracheának.
„Likbez”-edbe, mely arctalan.

XXI

A litván dombvidék fölé
könyörgés száll fel az egész
világért a sötétben: tompán zúgva, komoran
úszik a hang a falvak felett a Kursi turzás felé.
Szent Kazimieras és
a Csodatevő Nikola
múlatja idejét,
a téli pirkadatra várva.
A hit határain túl,
saját sztratoszférádból,
ó, Múza, velük együtt nézz reá a
síkságok dalnokára, emberkézzel alkotott homályba
merült mezők,
a jámbor tájképek énekesére!
Őrizd meg őt,
vigyázz házára és szívére!

BOJTÁR ENDRE JEGYZETEI A VERSHEZ:

I. versszak: „nem-cárnő-se-béka”: orosz népmesemotívum.

III.: „Zemaitija”: Litvánia északnyugati része; „Geraí”: jól van! (litvánul).

IV.: „Kiáltvány”: a Kommunista Kiáltvány. Első mondatának hazajáró kísértete ezúttal maga a barátját képzeletben meglátogató költő. Ezzel a viccel Brodskij a továbbiakban is eljátszogat. „Darius és Girenas”: litván származású amerikai pilóták, akik 1933-ban az első litván óceánátrepülés során Németország felett lezuhantak. Monoplánjuk, a Lithuanica roncsait a kaunasi történelmi múzeumban őrzik.

V.: „A Nyemanon átgázoló fenyők... Kovno városát”: utalás Napóleon hadseregére, amely 1812 júniusában a Nemunason átkelve elfoglalta Kovno (litvánul Kaunas) városát; „ami legfontosabb, ott három részre osztják”: az üveg vodkáról van szó, amit gyakran hárman vesznek meg és isznak meg.

VI.: „titkosszolgálati mikrofonok”: a címzett vilnusi lakása, ahol gyakran megfordult Brodskij is, egy gyanús postahivatal (lehallgatóközpont) fölött volt, amin a két barát gyakran tréfálkozott.

VIII.: „Bajszanagy”: az eredetiben „Makrousz”, Marx és a bajuszos Sztálin egyszemélyben; „litván kocsmá”: egy valóságos litván kocsmá kapcsolódik össze itt „a litván határon lévő kocsmával” Puskin *Borisz Godunov*-jából; „módján egy szeráfnak kiigazítsuk az ígét”: idézet Puskin *Próféta* című verséből, ugyanúgy ironikus kontextusba helyezve, mint a „Tamás sebébe”, ami a címzett Tomas druszájára, Tamás apostolra utal.

IX.: „Hasonlítok reád, Tomas”: a Tomas név jelentése „hasonmás, iker”, s ez a motívum többször is előjön a továbbiakban; „száz wattos könnytől három csermelyt ontok”: a villanykörtétől könnyezem.

XI.: „Ott a sorompó”: a versszak a szigorúan őrzött szovjet határ és az emlékezés határnélküliségének az ellentétére épül.

XII.: „Vytautas”: 15. századi, kiemelkedő litván uralkodó; „Egyébként véget ér a föld itt”: valószínűleg Palangáról van szó, a tengeri üdülőhelyről, ahol a móló Svédország felé mutat; „Könny jut bérül a hódnak”: a hód sírása gyakori szólás- és közmondásmotívum.

XIII.: „a bátor Koscej felkerekített számokkal”: a szovjet statisztikai adatok kapcsolódnak az orosz mesék gonosz, elpusztíthatatlan varázslójának az alakjához.

XIV.: „Laisves-aleja”: Kaunas főutcája, ahol a Tulpe (Tulipán) értelmiségi kávéház található; „mínusz a köbön”: a hiány, az űr motívuma.

XV-XVII.: E versszakok a már említett kísértet, valamint az idő (a történelem múzsája, Klió) és a tér (a csillagászat múzsája, Uránia) szembeállításának a motívumára épülnek, összekapcsolva a hasonmás témájával.

XIX.: „a gégefő aszályát”: a régi barométereken az „aszály” felirat volt a „vihar” ellentéte. A versszakban összekapcsolódik az „ég” mint a túlvilági létezés színtere és a „nyelv”, amelyben a költő léte tart.

XX.: „Likbez”: a „likvidacija bezgramatnosztyi”, „az írástudatlanság felszámolása” elnevezésű szovjet mozgalom rövidítése.

XXI.: „Szent Kazimieras és a Csodatevő Nikola”: Litvánia, illetve Oroszország védszentjei.

ZSUKOV HALÁLÁRA

Látom az unokák feszes sorát,
koporsót, ágyútalpra téve.
De nem hallik ide a trombiták
katonás, orosz gyászzenéje.
Érdemrenddel látom tetézve
mellét - de nincs már benne láng.

Katona volt, ki előtt a falak
ledőltek, bár ő volt a gyengébb;
hannibáli hadmozdulatokat
láthattak a volgai sztyeppék.
Mint Belizár, Pompeius, ugyanazt
kapta - a bére kegyvesztettség.

Hány harcosa vérét ontotta ki
idegen földbe! Bántotta volna?
Vajon eszébe juthatott-e mind
az ágy fehéren, haldokolva?
Mit válaszol, a pokol bugyrai
közt rájuk lelve? „Hadakoztam.”

Zsukov halott, igaz ügyért soha
többé már ő se kelne hadra.
Orosz históriánk lapjaira
más is került, ki bátran lépve a
meghódított fővárosokba,
a sajátjába félve tért haza.

Marsall! A Léthe elnyeli talán
e szavakat, miként a csizmád,
vedd mégis, mint alvó hazám silány
obulusát - mi mást is bíz ránk?
Dob döng, pirókmód hadi fuvolán
visítanak - sirassanak csak!

1974

HÁBORÚ CIPRUSON

Golyók képében röppen a halál
magnóliacsaltból, párosával.
A robbanás, akár egy szétcibált,
ideiglenes koronáju pálma.

Üres villa. Repedt homlokzaton
dombormű: antik hősök kéziharca.
Tengerben lángol az új Phaeton,
jóval kisebb dörgéssel lezuhanva.

S a fehérre hevített homokon
reklámplakátok pózában hevernek,
minthogyha csak napoznának, a testek:
nem mozdulón, túl minden alkonyon.

1974. július 21.

HÚSZ SZONETT STUART MÁRIÁHOZ

I

A skótok, Mary, mégiscsak vadak.
A kockás klánok melyik ága látta
előre: mozivásznonról leszállva
ma szoborként a kertek dísze vagy?
A Luxembourg-é, többek közt. Minap
ebéd után épp, arra vitt a lábam,
s akár a borjú, tátott szájjal álltam,
bámulva új kaput s a tavakat.
S megláttam Önt. S e nagy találkozással
úgy eltelék, s mivel „kihűlt szivemben
a múlt feléledt”, csőre töltve menten
vén fegyverem a klasszikus kartáccsal,
maradék orosz szavaim mi másra
szórhatnám, mint e tompa fényü vállra.

II

Már véget ért a háború, a nagy,
mely vérre ment, de zsírunk is megette,
mikor Sarah Leandert láttam - mint te:
top-top, a vesztőhely felé haladt.
A bárd egy szintre helyezi a mennyet
a földdel, bár te így nem mondanád
(ld. vízmélyből felszálló napvilág).
Elhagytam a befülledt mozitermet,
de valami azonnal visszaránt
a „Szpartakusz”-ba, melynek plüss ölében
jobb lenni, mint Európában éjjel.
A bekeretezett filmcsillagok
alatt sor áll, két filmet adnak éppen.
S minden jegy elfogyott.

III

A Luxembourg-kert mélyire jutottam
az emberélet útjának felén,
gondolkodó és tollnok sok van ottan,
s mind ősz, mivel mind kőből van szegény;
hölgyek, urak vonulnak hosszú sorban,
kéklő zsarú a lomb zöld hátterén,
gyerekzsivaj, szökőkútlárma, s én
itt nem mondhatom senkinek, hogy „menj a...”.

S te, Mary, lankadatlan állsz a kő-
virágfüzérben, sok királyi nő,
e kő-barátnők közt merengve, szótlan.
Veréb tollászkodik a fejedén.
Olyan e kert, akár a Panthéon s a
„Reggeli a szabadban” elegye.

IV

A lány, kit én oly lángolón szerettem,
miként te Bothwellt, rád hasonlított,
külsőleg, persze (ha eszembe jut,
azt mormolom magamban: „Uramisten!”,
önkéntelen, ma is). Igaz, mi szintén
nem voltunk egymással túl boldogok.
Elment valahová esőköpenyben.
Én pedig átszeltem a horizont
vonalát, hogy ne szeljen át a végzet,
habár a késpengénél élesebb
a láthatár. Fölötte van fejed,
s ózon gyanánt a nitrogént belégzed,
mely gégefődben zuborog - köszönd
a sorsnak... ezt a tiszta... gázözönt.

V

A szeretőid száma, Mary, nagy,
három se volt elég, hogy abbahagyd,
sőt, tíz, de húsz se, huszonöt - talán.
Bár árnyékot vetett a koronádra,
hogy minden éj más karjában talált.
(Ezért törékeny a királyi pálca,
a köztársaság biztosabban áll,
vaskos dór oszlopként megtartja lába.)
E tájon bárki bármit is csinál,
meg nem mozdítja Skóciát, hiába.
Báróid annyit láttak csak: te már
a trónt is elcseréled tán az ágyra.
Fehér holló, saját korodban árva,
lekurvázott a mocskos férfiszáj.

VI

Szerettem Önt. A szerelem (avagy tán
csak fájdalom) furkálja még agyam.
Pokolra szállt le minden, oda van.
Agyonlőttem volna magam, de gond ám

pisztolyt szerezni. Másfelől: hogyan,
melyik halántékba? Ki erre kész volt
már, az megérti, ez mégsem olyan...
Szerettem Önt, oly reménytelen és oly
erősen, adja Isten, más is - ő,
nem adja ám! Habár mindenható,
nem hozza vissza már e lázt a vérben,
se porcaim vad roppanásait,
hogymint szomszárától megolvadt fogtömése,
érintve „kebl...” - bocsánat: ajkait.

VII

Párizs nem változott. A place des Vosges
négyzetletű, hidd el nekem, mint régen.
A Szajna békén hömpölyög medrében.
A boulevard Raspail éppoly otthonos.
Mi új? Az ingyeneskoncertek s az égen
fénylő torony - azt hinnéd, eltapos.
Vannak sokan, akikkel lenni éden,
de előre köszönni ildomos.
Párizsi reastaurant - micsoda sikk
kiejteni, az orrgaratnak ünnep.
S betéved eine kleine Nachtmusik,
rúcskös pofájú, oldalgombos ingben.
Café. Boulevard. Karodban kedvesed.
A hold: paralitikus *genszeker*.⁵

VIII

Éltemnek alkonyán, az Újvilágban
(az Ön korában leltek rá, lehet),
a kályha és a rozzant kerevet
közt botladozva nyűtt ikonosztázzal,
azt gondolom, ha téged, engemet
a forgandó szerencse összezárna,
nem kéne sok szó, hívhatnál Ivánnak,
mire: *alas*⁶ - felelnék én neked.

Skócia ágyunk volna, süppeteg.
Mutatnálak büszkén a többi szlávnak,
s Glasgow-ba hozna hajókaravánja,
háncsbocskort, mézesbábot, selymeket.
S ha út halálos órám - csak veled.
És fából volna éle is a bárdnak.

---

⁵ *Genyeralnij szekretar*: főtitkár (orosz)

⁶ Sajnos (angol).

IX

Sík. Trombiták. Bejő két zord alak.
Kardcsörgés. „Mondd, ki vagy!”
- „Előbb te, pajtás!”
„Hogy én?” - „Bizony, te.”
- „Nem titok: protestáns.”
„Én meg katolikus.” - „Úgy? Akkor véd magad!”
Aztán hevernek szerteszét a hullák.
Prédán civódik éjszín varjuhad.
Majd - hó pillézi cifra szánok útját;
sálpróba: „Hát Damaszkusz? hol van az?”
„Hol szebb a páva-hím a páva-tyúknál.”
„No persze, attól még barom-, nem úrfi”
(enyelgenek, majd dámát játszanak).
Az éji kastély: díszlet, hollywoodi.
Megint a sík. Éjfél. Két férfi jó be.
És összecsapnak farkasként üvöltve.

X

Szép őszi este. Ülök Camenával.
De, ó, jaj, arcát rám nem emeli.
Már nem először. Most örömteli
az is, ha harsog a vöröskozák-kar.
A ma, amely kicsit már tegnapi,
nem fárasztja magát változtatással:
a toll, papír, a tintalé, a santa
hamburgi kádár ócskaságai
ugyanazok. Az elhasznált, kopott,
bemaszatolt tárgyak iránt erősebb
vonzódása, bizalma az időnek,
ingerli őt a talmi új dolog.
Belép szobámba a halál, molyette,
bolhapiaci, jampecos zsakettben.

XI

Hideglelés az ollócsattogástól.
A sorsnak új s új bunda kéne még,
a menyegzői, királyi fejkék
így hull gyakorta. Kobakunk is máskor.
Isten hozzátok, szép ifjak, derék
atyák, ti, esküvések, szakítások.
Az agy hidegszik, mint az égbe mártott
toronyház, melyben senki szót nem ért.

Sziámi ikrek isznak így - eszét
veszíti egy a másik mámorától.
Segítségére senki sem futott.
S te nem tudtad - „én egymagam vagyok” -
ékes latinsággal kimondani,
ó, Mary - „ám főveny homokja ti.”

XII

Történelem? - A testektől ragad.
Művészet? - test az is, habár fejetlen.
Vegyük csak Schillert: a Történelemmel
elbánt keményen. Mary, tán magad
se vártad volna, hogy tollat ragad,
rég elavult ügyed felemlegetve:
végül is mi köze volt hozzá, hogy te
hajdan kinek kínáltad ágyadat?

Ám, meglehet, akár a többi sváb,
félt Friedrichünk: lesújt reá a bárd.
De ugyanakkor meghajtom a térdem
a Művészet előtt, mivel mi más
adhatja vissza, mért vagy oly csodás.
Erzsébeté a történelmi érdem.

XIII

A kos megrázva bundáját (mi nem más:
az aranygyapjú), friss fűvet szagol.
Vérszagra gyűl a Glencorn és a Douglas.
S a vérpadnál ekképpen hablatyol:
„Levágták a fejét. Be szörnyű volt!”
„Képzelterhet a franciák haragját.”
„A franciák? Hogy a porba gurult
egy fej? Talán ha sokkal lejjebb nyúlnánk...”
„Fúj, neglizsében volt nő létire!”
„No, ez tán mégsem képezi alapját...”
„A szemérmetlen. Átlátszott a se...!”
„Gebedjek meg, ha mind elnyűtte rongyát.”
„Oroszt ragozni könnyebb; Ivanov, ládd:
annak menyecskés minden esete.”

XIV

Gyengébb talán, de tartósabb a távol-
lét, mint a szerelem. Bár ékeesebb
a kő, az arc s az omló test helyett
torz tréfa csak. Se illat, hang, se mámor.
Bár lábaid te szét már nem teszed:
azért van kőből (kín ez a javából!),
a szenvedély - hatkarú Síva - lángol,
de gránitszoknya őrzí rejteked.

Nem annak, hogy már annyi elfolyott
víz, vér (és nemcsak olyan, ami kéklik),
de vágyadnak kigombolkozni, én
üveget emelnék, nem gránitot,
a good-bye emlékműve lenne, Mary,
a lélekig ható tekintetéd.

XV

Hidd el nekem, nem az okozta veszted,
hogy gyávák voltak vőlegényeid,
s zord ácsokat csatába nem vezettek;
s nem, hogy a „you” egyszerre „Ön”, „te”, „ti”:
és nem a toll, mely szorgosan jelentett;
nem az, hogy - titkát hét pecsét fedi -
Erzsébet Angliát jobban szerette,
mint ahogyan te Skóciát (ez így
igaz, ha akkor másképp vélted is te);
nem börtönödben költött dalaid,
miket daloltál búsan estelente.
Az hozta rád a poklok kínjait,
s legvégül bárd alá az juttatott,
hogy szép voltál, de csúf volt századod.

XVI

A szögletekből jókorát harap
az éj. Megeshet, körré lesz a négyzet.
A fák a bíbor alkonyatban égnek,
s kérgükkel hallgatják a darvakat:
még hallhatók, de már nem látszanak;
szetter csahol, dühíti a levélzet
csörgése; őszi dombokon vetések
zizegnek éber csillagok alatt.

Abból, mi könnyet csalt a szembe, nem
sok éli túl az elmúlást, humusszá
rohad. S a toll se őrzi, bár örök,
mindazt, miben gyönyörködött a szem,
csak nézhetjük, hogy száll az ősz, tél, tavasz, nyár.
S dalolhatjuk a „Borongós időt”.

XVII

Az, amitől az angol száj riadt
sikolyra nyílt, s enyém is ádázt
szitkokat szórna, bár a dámás
rúzsok bolondja, és ami miatt
Fülöp király, ikonokat
feledve, felszerelte az Armádát,
az - befejezni e tirádát
nem tudom - a vendéghajad,
mely a lehullt fejről lepottyant
(ostoba végtelen), csak az,
az volt a kérelmed; igaz,
a nézőket nem hívta nyomban
tusázni érted - ehelyett
indult a külhoni sereg.

XVIII

A szájnak, amely „Isten véled”-et
mondott tenéked s nem valaki másnak,
már egyre megy, mit ízlel még utánad,
miféle híg és sótlan étkeket.
Te fel nem ültél bármi cincogásnak.
S ha mégis, nézd el, hogyha tévedek:
patkány a nyelv, szemétben kotorászgat,
s véletlenül talál csak kincseket.

Bocsáss meg, ó, elbűvölő szobor!
A válás szája - meggyőződhetsz újra -
nem ostoba (hogy lyuk csupán - hamis):
köztünk öröklét, tenger habja forr.
Egyébként, szó szerint. Orosz cenzúra.
Mi boldogulnánk pallos nélkül is.

XIX

Van Skóciában, Mary, sok juhnyáj
(oly tiszta, glancos mind, akár az ünnep).
Hat órákor az élet itt megáll,
bár tengermélybe még a nap se süllyed.
A tavakban - számuk ma is határ-
talan - tanyáznak ősvilági szörnyek.
S több skót olaj jut a palackba már,
mint whisky, melytől híre ment e földnek.

Mint látod, boldogul szép Skócia.
És Anglia, hiszem, hogy nemkülönben.
S te, állva a Luxembourg-kerti zöldben,
imádottamra nem hasonlitasz.
S a hölgyikék, bár nálad szebbek is tán,
egyik se te, se az a régi kislány.

XX

Nem zabolátlan, jámbor volt a tollam,
mellyel megírtam, hogy láttam meg őt,
negyvennyolc mozivászónán a nőt,
kitől a szép érzelmeket tanultam.
Önöktől várok hát ítéletet:
a) mily igyekvő tanítványa voltam,
b) hogy hatott reám az új közeg,
c) végződésekké hogy boldogultam.

Katmandu, ó, Nepál, a székhelyed!
A véletlen, ha már belébotoltam,
munkáimnak hasznára is lehet.

Azért, ahogy ma élem életem,
a hősín, hajdani, összetekert
papír lapjaié köszönetem.

1974

1867

Az éji kert ölén, hol érik már a mangó,
táncolja Miksa azt, mi majdan lesz a tangó.
Az árnyék bumerángja vissza-visszaringó,
s mint hónaljban, a hő épp harminchat fokos.

Villog hol itt, hol ott a mellény hófehéren.
Mint bonbon, olvad egy mulatt leány a kézben,
szuszogva édesen a férfi édenében.
Ahol kell - szőrös, ahol kell - sikos.

Az éji csend ölét a dzsungel árnya óvja,
és Juarez, ki a progresszió motorja,
a peonoknak, kiknek nem volt két pesója
se tán soha, az új puskákat osztja szét.

Závárzat kattan; egy kockás lapú füzetbe
a fegyverszámokat Juarez feljegyezte.
S az ágon trópusi tarkán csücsült felette
egy papagáj, és dalolt eképp:

A gőg, amely csupán a rózsákat szagolná,
nem jobb, de tisztességesebb a honfi-póznál.
S ebből is, abból is vér, könny dagad folyóvá.
Főként a trópuson, hol a halál is, ó,

úgy terjed, mint a légyrajokkal a ragály, és
akár egy felkapott, új, kávéházi frázis,
és ahol háromszeműek a koponyák is,
és mindegyikben - dús fücsomó.

1975

JEVGENYIJHEZ

Mexikóban felmáztam a piramisokra.
Kifogástalan geometriai forma
mindegyik a Tehuantepec-földszoroson szerte.
Jó volna hinni, valamennyit egy úrbéli nép emelte,
mert efféléket rabszolgák építenek különben.
S kőgombák sorakoznak itt a földben.

Agyagistenkék, melyeket könnyen hamisítanak,
oly könnyedén, hogy egyre nő a mendemonda-áradat.
Különböző jeleneteket ábrázoló reliefek,
egy megfektetlen ábécé, mely körül kígyó tekereg,
egy nyelv, melynek nem volt „vagy” szava.
Ha megszólalhatna, ugyan mit mondana?

Semmit. Legjobb esetben győzelemről
a szomszéd törzs felett, széttört fejekről
mesélne. Arról, hogy az áldozóedénybe
csorgatott embervér a Napistennek étke;
arról, hogy nyolc erős ifjút ha feláldoznak este,
a napkeltét ez jobban biztosítja, mint a vekker.

Akkor már jobb a szifilisz meg az ágyútorok,
jobb Cortez is, mint ezek az áldozatok.
Ha már hollók vájják ki szemünket úgyis,
jobb, ha a gyilkos gyilkos, és nem asztronómus.
Mellesleg a spanyolok nélkül nem tudtuk volna meg,
hogy ami történt, hogyan is történhetett.

Unalmas ez az élet, Jevgenyijem. Akárhova elfutsz,
mindenhol kegyetlenség, ostobaság fogad: „Szervusz,
lám, itt vagyunk!” Lusta vagyok megírni versben.
Ahogy a költő mondaná: „az elemekben...”
Ezt láttam én már ott is, a hazai mocsarak között.
Most kiegészítem csak: és minden délkörön.

1975

A MOCSARAK KÖZT MEGBÚVÓ FALUT...

A mocsarak közt megbúvó falut már elfeledted,
a világvégi kormányzóságban, ahol a kertek-
ben nincsenek madárijesztők - nincs mit óvniuk,
s hol út helyett a szurdok, rőzsegát az út.
Meghalt már Násztya néni, s nem él már Pesztyerev,
s ha mégis, részegen a földön hentereg,
vagy ágytámlánkból fabrikál épp valami furát,
talán egy kertkaput vagy viskója ajtaját.
Ott télen fát aprítanak, s csücsülnek a melegben,
s a csillag füsttől pislog a megdermedt egekben.
És nem menyasszonyi ruha, az ablakban por ünnepe
kavarog, és üres szerelmünk hült helye.

1975-76

MIÓTA TAPOSOK...

Mióta taposok, cipősarkam mutatja.
S le sem söpörtem halánték-pókhálómat.
Azért oly kellemes a kakas hangja,
mert ma se más, mint tegnap.
De sötét gondolatod értelemmel nem rögzítheted,
mint homlokodba hulló fürtödet.
És már nem álmodod, hogy legyen kevesebb,
ritkábban támadjon, s ne szórjon szemetet
idődre. Nyomorúságos lakónegyed
szúrja szemed, hogy majd, sorát követvén,
az itt lakót arcáról megjegyezd,
s ne fordítva, ahogy szeretné.
És a szobában sámánként forogva, mint
gombolyagot, úgy tekerem magam
köré a semmit, hogy a lelkem tudjon valamit
abból, mit Isten tud csak biztosan.

1975

AKÁCOK SUTTOGÁSA

Nyáron a városok üresek. Szombatok s nyaralások
viszik el az embereket. Esténként vágyódsz is utánuk.
Idegen hadak, most bármelyiket elfoglalnátok.
És csak ha egyik barátnődet feltárcsázod végre,
ki még mindig nem utazott le délre,
figyelsz fel idegen halandzsára és nevetésre,

s némán teszed le kagylód: városod rég meghódítva már;
más lett a rend; a rendőrlámpán sokkal gyakoribb az „Állj!”
S ha megveszed a reggeli lapot, a szemed rátalál
a színházi hasábra, petit-tel szedték a programot.
Ibsen nehézkes, A. P. Csehovból meg épp elég jutott.
Hogy rossz étvágyad helyrehozod, inkább sétálj nagyot!

A Nap örökkön a tévé-torony mögé nyugszik le. Ott
van Nyugat, hol a hölgy segítő kézre mindig számított,
revolverekből lödözgetnek, rád förmedve: „nem adok”,
ha pénzt kérnél pofátlanul. Ott dalol a „dibáb-duba”,
fekete ujjak közt remeg ezüstösen a trombita.
A bár itt ablak, amit kívágtak - oda.

A palackok sora emlékeztet New Yorkra.
Minket egyedül ez hozhat csak izgalomba.
Az egyetlen, mit Kelet magából kihoz ma,
a gondolatok ékírása: bár zsákutca mindegyik,
s a bankjegyeken Mohamed vagy tán a hegy virít,
és ahogy a füledbe súgják forró hangon: „Do you speak?”

S amikor később vargabetűket írsz le, a katlant fogadod,
új Cannákat, hol, árasztva a belsőség-szagot,
a fürdőszobában, amikor hajnali négy óra pont,
az ovális tükörből, a csésze felett, ahová húgy zubog,
szemét mereszti rád, szorítva kardmarkolatot.
a Hódító pofája, aki „csa-csa-csát” dadog.

1975

ÚJ JULES VERNE

I

A horizont tökéletes körvonal, bárhol nézed, semmi sem hibádzik.
Korvett hasítja a habot, olyan, mint Liszt Ferenc profilja.
Nyikorognak a kötelek. Csupasz ülepű majom mászik
elő a természettudós kabinjából visítva.

Delfin-kíséret. Egyszer valaki megfigyelte:
a himbálózást csak a bár palackjai bírják ki tán.
Az anekdota poénját a szél sodorja el, de
öklét emelve ront reá az árbocra a kapitány.

Olykor az étteremből Brahms utolsó bagatellje szól dörögve.
A navigációs tiszt körzőjével játszik, s mélán horgad
az útvonal egyenesére. S távcsövében az előtte
kitáruló tér a tat mögött elmaradóval összeolvad.

II

Utast a matróztól megkülönbözteti
a selyeminge surrogása,
mit fal s melyik kajút lakása, és hogy valamely ostoba kérdését
ismételgeti.

Matrózt a hadnagytól megkülönbözteti
a vállapok hiánya,
az életévek száma,
és hajókötlékként megfeszülő idegei.
A hadnagyot s a kapitányt megkülönbözteti
a rangjelzés, a szemük villogása,
valamint Blanche vagy Françoise fényképei,
s a hadnagy kezében „A tőke”, Maupassant meg „A tiszta ész kritikája”.

A kapitányt s az admiralitást megkülönbözteti,
hogy a gondolatai is magányosak,
s a kékség undorítja csak,
s az apósa birtokán töltött víkendre emlékezik.

S csak a hajó nem különbözik más hajóktól.
A hajó, hullámhegyről hullámvölgybe bukva,
egyidejűleg emlékeztet fákra és darukra,
miknek lába alól a föld kifordult.

III / Beszélgetések a hajó-étteremben

„A főherceg, természetesen, szörnyeteg. De nem szabad tagadni, hogy azért érdemei se ritkák...” -

„Az urak a rabszolgaságot vitatják meg. A rabok uraikat. Valami circulus vitiosus ez!” - „Nem, mentőöv inkább!”

„Csodás ez a Jeresi!” - „Egész éjjel nem aludtam. Borzasztó ez a nap: a vállam pecsenyére sült.”

„... S mi van, ha léket kaptunk? Olvastam, lék támad gyakran. Képzelve csak, mi lesz, ha léket kaptunk, és elsüllyedünk!

Ön süllyedt már el, hadnagy?” - „Soha. De belémkóstolt egy cápa.” -

„Igazán? Érdekes... De képzelje - lék támad... És valóban...”

„Nos, akkor a 12/Béből a fedélzetre feljön majd a dáma.”

„Ki ő?” - „A főkormányzó lánya, aki útban van Curaçaóba.”

IV / Beszélgetések a fedélzeten

„Én is, professzor úr, szerettem volna ifjan rálelni egy szigetre, vadra, bacilusra.” -

„S mi volt az akadály?” - „Magolni sose bírtam.

Aztán meg - a zsozsó.” - „Pardon?” - Hogy mondjam... kaparj, kurta!

„Az ember, mi is az? Afféle szúnyogfajta!”

„Mondja, monsieur, az oroszok mit értenek gumin?”

„Voldemar, ön harapdál! Voldemar, hagyja abba!

Ne feledje, hogy én...” - „Bocsásson meg, cousine!”

„Hallod, haver?” - „De mit?” - „Figyelj csak távolabbra!”

„Hová?” - „Ott, jobbra.” - „Nem látom.” - „Ott.” - „De hisz ez...”

Akár egy cet. Csomagolópapírod van?” - „Nem, csak újság...”

De hát növekszik egyre! Figyeld, egyre növekszik...”

V

Érdekesebb a tenger, mint a száraz.

Minden másnál változatosabb.

Kívül és belül. Mi vonzóbb, válassz!

A körte-e vagy a halak?

A földön minden négy falhoz tető jut.

Farkastól, medvétől rettegünk,

A medvétől kevésbé, öt Misának hívjuk,

vagy Fegyának, ha futja rá a képzeletünk.

Ám a tengeren mindennek nyoma sincsen.
Az ős bálna jogosan vonakodik,
hogy afféle Borjának tekintsem.
Az ő igazi neve Dick.

A tenger - olykor kellemetlen - meglepetéssel telis-teli.
Némelyiknek okát sem találva:
ne fogd a Holdra, bár a foltok ragyája veri,
se nők, se férfiak rosszindulatára.

A tengerlakók vére a mienknél hidegebb; még
halboltban is vérfagyasztó a küllemük.
Ha Darwin közékük merül le, a „dzsungeltörvényt”
nem ismernénk - vagy lenne más elméletünk.

VI

„Kapitány, itt süllyedt el a »Fekete herceg«
tisztázatlan körülmények között.” „Benz hadnagy!
Menjen a kajütjébe és aludja ki magát!” -
„De az orosz »Vityáz« is ugyanitt veszett el.” -
„Benz hadnagy! Azt hiszi, örül
e viccnek bárki is?” - „Tisztázatlan körül...”

A korvett tör előre változatlanul.
Tatja mögött - Európa, Ázsia, Afrika, az Óvilág s az Új.
A vitorlák profilból kérdőjelnek tetszenek.
De őrzi a tér a feleletet.

VII

„Irina” - „Hallgatlak.” - „Nézz csak ki, nincs is távol” -
„De hát aludtam.” - „Mindegy. Nézz csak oda!” - „Merre?” -
„A hajóablakon túl.” - „Az... egy tengeralattjáró.” -
„De tekereg!” - „Na és? Miért ne tekeregne?
Csak fénytörés.” - „Irina!” - „Ne rángass negligésben!” -
„De hát nézz már oda!” - „Hagyj békén végre már!
„ Jó, nézem. Tekereg... de hiszen ez... ez éppen
egy óriás polip!... S felénk tart! Nyikoláj...”

VIII

A tenger kívülről holtnak tetszik, pedig
szörnyek nyüzögnek benne, ám nem látja senki itt,
csak az, aki elérte mélyeit.

Mit olykor a fenékhálók is bizonyítanak.
Vagy hullámok, ha bágyadtan villóznak,
tükrözve, mi történik a paplan alatt.

A víz színén az ember sokkal gyorsabban úszik,
mint a víz alatt, hol fürgeségéből veszít.
Váratlanul megszomjazik.

Ott lent, a víz alatt, ha torka szárad,
az élet hirtelen rövidnek látszhat.
A víz alatt az ember csak tengeralattjáróként járhat.

Szájából száznyi buborék-trió száll.
Szemében alkonyat ekvivalense rózsáll.
Fülében „egy, kettő, hármat” számláló közönyös hang kószál.

IX

„Kedves Blanche, én írok néked, ki most egy hatalmas polipban csücsül.
Csodás, de írószereim s a te fényképed megmaradtak.
Nedves, fojtó a lég. De nem vagyok egyedül:
mellettem két vadember, s ukalelén játszogatnak.
Fő, hogy sötét van. Ha erőltetem szemem,
árkádokat s boltíveket látok. Erősen zúg fülem.
A polip emésztési rendszerét tanulmány tárgyává teszem.
Ez a szabadulásom útja. Csókol Jacques hűségesen.”

„Tán ilyen volt az anyaméhben... De még örülhetek a polipnak.
Mivel a fenékre is kerülhettem volna avagy cápafogra.
Még mindig keresek. A vademberek meg nem foghatók dologra.
Bármit kérdezek tőlük, egyre csak „huli-huliznak”.
Köröttem végtelen, síkos, tekergőző alagutak.
Valamiféle különös, összefonódó rendszer.
Tán képzelődöm, ám tegnapi kutatásaim alatt
találtam valakit, aki magát Nemo kapitánynak nevezte.”

„Megint Nemo. Meghívott engem vendégségbe. Én meg
elmentem. Azt mondja, ő tenyésztette ki a polipot.
Mint a társadalom elleni tiltakozást. Családja volt régen,
felesége stb. És végül ide jutott:
nincs semmi mása. Azt mondja, a világ elmerült a rosszban.
A polipja (becézve - Polja) megbünteti a köszívűséget
s a gőgöt is, amely a földön került hatalomra.
Megígérte, halhatatlan leszek, ha itt maradok véle.”

„Kedd. Vacsora Nemónál. A bort s kaviárt
(a „Hercegről” s „Vityázzról”) a vadak szolgálták fel, állva
s fogcsikorgatva. Folytattuk a tegnapi vitát
a halhatatlanságról. Pascal „Gondolatai” s mit ad a Scala.

Képzeld el ezt az estét. A polip - mindenfelől.
Nemo szakállasan, s mint csecsemőé, oly kékek a szemei.
Összeszorul a szív, ha elgondolod, mily rossz néki
egyedül...”

(Itt megszakadnak Benz hadnagy Blanche Delarue-hoz írt levelei)

X

Ha egy hajó nem érkezik meg a kijelölt kikötőbe
sem idejében, sem később, sosem,
a társaság igazgatója így szól: „Az ördögbe!”
az admirális meg: „Istenem!”

Egyiknek sincs igaza. De honnan tudnának
arról, mi történt. Hisz hiába faggatod
a sirályt s cápát, ha teli a szája,
vadászkutyádat se indíthatod

nyomára. S ugyan miféle nyomok vezetnek
az óceánon? Mindez csak süket
duma. Még egy győzelme a vizeknek
a szárazföld felett.

Az óceánon minden hirtelen leáldozik.
De aztán a víz, míg elnyeli végül,
soká sodor deszkákat, árbocok szilánkjait,
mentőöveket - ujjlenyomat nélkül.

És aztán jön az ősz, utána meg a tél.
Erősen fúj a sirokkó. Még a legjobb ügyvédnek
is eszét veszi a hullám s a szél
az alkony szépségével.

És világossá válik, hogy hiába faggatod, akár a száz
segít, akár egy korszerű rádiószonda,
a víz fodrát, mely foldozgatja vonalát
a kéklő horizontnak.

Valamit írnak a lapok, így vagy úgy magyarázva
a tényeket, melyekből úgyse sok van.
Egy nő, barnában, kapaszkodik az ajtófélfába,
aztán a földre roskad.

A horizont hibátlan. A légében só és jód van.
A messzeség hullámain bolyongván
egy névtelen tárgy úszik. És a Lloydban
harang kondul meg tompán.

1976

SARKKUTATÓ

Minden kutyát megettek. A naplóban
nem maradt tiszta lap. És a szavak
üveggyöngysorától nem látszik hitvese fotója,
arcához kétes dátum szeplője tapad.
Odébb nővére portréja. Nem kíméli meg őt se:
nincs másról szó, csupán az elért szélességről.
És a gangréna, feketén, úgy halad föl, előre,
mint egy táncosnő harisnyája a varietéből.

1978. július 22.

A FENEVAD HELYETT

A fenevad helyett ketrecbe engem zártak,
a barakkfalra ráégettem szöggel, mennyit kaptam,
ruletteztem a tengerparti nyárban,
ebédelttem az ördög tudja, kivel, frakkban.
Gleccserről a világ felét szemügyre vettem,
háromszor elmerültem, szétcincáltak kétszer.
Elhagytam az országot, ahol születtem.
Városnyi ismerős feledte el, hogy éltem.
Kószáltam a sztyeppen, mely a hunokra emlékezik tán,
azt hordtam ott, mi most van épp divatban,
vetettem rozst, kátránypapírral fedtem be a pajtát,
és bor helyett csak száraz vizet ittam.
Az örök sötét pupillái álmaimba visszajárnak,
héját is megrágtam a száműzetés kenyerének,
torkom minden hangot kiadhatott, mi nem kiáltás;
suttogni kezdtem hát. Most vagyok negyvenéves.
Mit mondhatok az életről? Hogy hosszúnak találtam.
Amivel szolidáris vagyok, az a bánat.
De míg agyaggal nem tömik tele a számat,
ajkaim másra nem nyitom, csak a köszönet szavára.

1980

ÉGÉS

Téli alkony. A láng
fahasábot ölelget -
szél kócolja haját
asszonyfej-sziluettnék.

Hogy hullámszik e haj,
vakítóan-aranyló!
De amit betakar,
nem látod az arcot.

Robogó viharába
a fésű se téphet:
szeme villog, a lángja
ha rád lel, eléget.

E tüzet lesem egyre.
Száz nyelve beszél is,
szól lobbanva „Te engem”,
szól lankadva „ne érints!”

El is önt a meleg.
Csontom ropog, és ez
hangzik „még közelebb!”,
majd „ne, eressz, elég lesz!”

Lobogj csak előttem,
mint bandita, tépett
gúnyáju, a döbbent
éjben, tüze még egy

telemnek! E göndör
hajfűrtöt öröktől
ismerem. És mi téged -
a sütővas is éget!

Ugyanaz vagy, akárcsak
valaha. Teneked nem
kell álca-hasábfá,
lecsupálva, mezítlen.

Egyedül te vagy az,
aki elnyeri végre:
mérheted önmagadat
a sorshoz - elégve!

Mélyes mélybe futó,
aki ég fele szökken,
tarkálló, ragyogó,
hát itt vagy előttem!

Rejted az arcodat, ám
a lényed elárul,
senki se tudna talán
a hűlt hamujából

így feltörni, magát
elemésztve, kifűlva.
Meghálnál, de a vágy
feltámasztana újra.

Vétkezz, szórjad a lángot
a világra, magadra!
Táncolj, mint a menádok,
ajkadat beharapva!

Vézna vállaidat
sírás rázza, süvöltözz!
Ő, ki az ég ura, hadd
nyeltesse a füstöd!

Így recseg, omlik alá
a selyem, ha kibomlott.
Fellobban hol a száj,
hol az arc, hol a homlok.

Így hagyják el a sebzett
hal testét is az ikrák,
így pattognak, a mennyet
csillagozva a szikrák.

Ugyanaz vagy, akár
rég. Ha kifogysz, mi marad?
Sors-hamu, lét-üszök, árny,
kihülő parazsak,

tél, fagy reggeli fénye,
seprű tánca a hóban.
És feldúlva, kiégve
elmém romjai holtan.

1981

EZ VOLTAM

Ez voltam, e furcsa lény,
akit óva, tenyérrel
simogatsz, rideg éjjel
lehajolva fölém.

Ez voltam, e lény, de csak
miután te kilested
a homályban e testet
s a vonásaimat.

A te műved a fül,
ez a két puha kagyló
a fejemre szavadtól
növekedve került.

A te műved a hang,
a redőnyt lebocsátva
te helyezted a számba
a hívó szavakat.

Ez voltam, e fényre-vak.
Titok őre, virágzás:
a te műved a látás.
Emlék, nyom is így marad.

A világok is így
sokasodnak az űrben,
pörög egyre hevülten:
adományteli mind.

Így fordul az útján
hol a fénybe, hol éjbe,
kivette az űr hidegébe,
melegébe planétám.

1981

MOST, SOK MINDENT ISMERVE MÁR...

Most, sok mindent ismerve már
az életemről - városokról, börtönökről,
szobákról, hol az örület kerülgetett,
de elkerült, a tengerekről, amelyekben
majd elmerültem, s azokról, kiket
nem tarthattam meg öleléseimben -,
most azt mondhatnád, felsóhajtva, rólam:
„A sorsa bőkezűen bánt vele”,
s kik asztalodnál ülnek, eltöprengve
és egyetértően bólintanak.

Ki tudja, talán igazad van. Eddigi
egyéb erényeidhez tedd hozzá még az előrelátást.
Azokban az években, mikor ugróiskolát
játszottunk a mozi előtt a járdán,
ki gondolt volna nagyobb távolságra a
megdermedt, szétnyitott tenyér ujjainál,
melyek a „fej” s az „írás” közt feszültek?

Senki se. Hanyag búcsúintésed az utca
másik végéről a rádiusz első
szakasza lett: a levegő más tájakon
sűrűbb, mint bármi, a Whatman-papírra emlékeztet,
s a zápor bevonalkázza a nyomokat,
miket a kék gumi le nem radírozott még.

Honnan tudjam, tán, éppen most, mikor
írom e sorokat, csücsülve
egy téglából rakott kisvárosban, Amerika
közepe táján, te elmész a mustár-
színű ház mellett, melynek nyirkos falai között
egy újabb nemzedék kínlódik, kihajol az ablakán,
az illegális félgömb szürkés-
barnás és málnarózsaszín foltját figyelve.

Azazhogy - a legrosszabbat megúsztuk.
A legrosszabb csak a regények lapjain
történik meg, s azokkal, akik nálunk
annyira jobbak, szem elől veszíted
őket azonnal, és tragédiájuk
visszhangja orsósurrogással olvad össze,
mint messzi repülőgép berregése a
szirmok közötti méhezümmögéssel.

Mi már nem látjuk egymást - oly nagyon
megváltoztunk kívül s belül.
Ha látnánk is, látnánk akkor sem egymást,
de azt, amit a húsunkkal az évek
műveltek, csak a csontunkat kímélve;
és a kutya se ismeri meg szagról
vagy forradásáról a jövevényt.

Azt mondod, bőkezűség? Ó, igen,
ahogy forgácshoz bőkezű a hullám.
Aki sorsára nem panaszkodik,
nem is méltó rá. De ha az idő
fáradozásai eredményét felismeri
a szétfosló emlékezet alapján,
akkor - úgy vélem - a te arcod is
alkalmas arra, hogy díszítsen egy
bronz emlékművet vagy - mélyén a zsebnek -
egy még el nem költött kopejkát.

1984

ITÁLIÁBAN

Roberto és Fler Calassónak

Éltem egykor a városkában én is, ahol szobrok
nőttek a házakon, s ordítva: „minden romlott!”,
futott a helyi filozófus, szakállát lengetve,
s megkurtította létedet a rakpart végtelenje.

Most száll le ott a nap, kariatidákat vakítva.
De akik engem úgy szerettek, a halálból vissza
nem hozza senki. Elveszítve üldözése tárgyát,
a kutya is maradékokat szimatol s hozzálát,

s ebben az emlékezetre hasonlít. Alkony; hangok
a távolból, „pucolj innen, barom!” - efféle harsog
idegen nyelven számomra. De ezt könnyen megértem.
S nincs szebb e lagunánál; galambdúc a végén;

s aranyfényével megkönnyezteti a szememet.
Az ember, eléelve addig, mikor már nem lehet
szeretni őt, már nem akar szembeúszni az árral,
inkább maga is elrejtőzik a perspektívába.

1985

BETLEHEMI CSILLAG

Fagylepte tájon, mely hőséghez inkább, mint hideghez
szokott hozzá, s inkább sima lapályhoz, mint hegyekhez,
egy barlangban kisdéd született, hogy megváltsa a világot;
míg künn, egy téli sivatagban erős hófúvás volt.

Minden nagynak tetszett neki: az anyamell, az ökrök orrlíkán
gomolygó sárga pára, a királyok - Gáspár, Boldizsár,
Menyhért; az ajándékok, miket idehoztak.
Ő még csak pont volt. És pont volt a csillag.

Fürkészve, rezzenetlen, ritkás felhőkön keresztül,
a jászolban mocorgó gyermekre a mennyből,
a messzeségből, mélyiből a legvégső határnak,
nézett a barlangba a csillag. Tekintete az atyának.

1987. december 25.

ÚJ ÉLET

Képzeld azt, hogy a háborúnak vége, béke honol a világon.
Hogy láthatod még magad a tükörben. Hogy a szarka
vagy a rigó, nem pedig junkers csiripel az ágon.
Hogy túl az ablakon nem romjai, hanem barokkja
a városnak: pineák, pálmák, borostyán, magnólia,
babér. Hogy a vas-ligatúra, melynek csipkéiben senyvedett
a hold, kibírta a mimózák nyomását plusz még a vad
agávék robbanásait. Hogy életedet újra kezdheted.

Az emberek kimennek a szobákból, hol a székek, mint a lágyjelek
vagy mint a „b”-betűk, a szédüléstől védnek.
Maguknak tán, amúgy nem kellene már senkinek,
a szorzás szabályainak meg az úttest kövének.
Ez a szobrok hatása. Azaz az üres falmélyedéseké.
Illetve, ha nem is szentség, de legalább szinonimája.
Képzeld, hogy igaz mindez. Képzeld azt, hogy magadról beszélsz,
ha róluk szólasz, létszámföldről, idegenné válva.

Az élet épp így kezdődik újra - a vulkánkitörés
képeivel, a dereglyével, melyet a vihar elragadott.
Az általuk keltett érzéssel, hogy te egyedül vagy és
úgy bámulod a katasztrófát. Azzal, hogy bármely pillanatot
visszafordíthat, meglátod a heverőt, virágokat
a sárga kínai vázában a rég elhűlt kávé mellett.
Ordító színük, ajkuk fonnyadtsága ott
különböztet szintén a katasztrófára figyelmeztet.

Minden tárgy sebezhető. A gondolat róluk gyakran,
ó, jaj, gyakran meg is feledkezik. Amúgyis rabszolgák a tárgyak:
a gondolaté. Innen formájuk, mely a fejből kipattan,
helyhezköttetésük, s hogy - akár Pénélopé - várnak,
azaz szükségletük a jövőre. Hajnalban kakas kukorékol.
Az új életben, a hotelben, a fürdőkádból kimászva,
lepedőbe burkolva olyan vagy, mint a négylábú bútor-
nyáj - vas- és faalkalmazások - juhásza.

Képzeld azt, hogy az eposz idillel végződik. Azt, hogy a szavak
csupán a lángnyelv visszaja: a monológé,
mely felfal nálad jobbkat is, mohón, mint a fahasábokat;
hogy számára tebenned túl kevés a felhasználható és
keves a hő. Ezért is úszhattad meg épen.
Oly könnyedén ezért békélsz meg a helyi pomónak,
vertumnuszok, vénuszok és céreszek közönyével.
Ezért is tarthatod meg ajkaid közt e pásztori flótát.

Akármennyit mentegetőzhetsz. Ászaidat rejtegetheted,
az asztalra ki tudja, hogy milyen bubik terülnek.
Képzeld, hogy minél őszintébb a hang, lesz annál kevesebb
benne a könny, a rettegés s a szerelem, akárkit illet.
Képzeld, hogy néha rádión a régi himnusz hallhatod.
Képzeld, hogy minden betű után más betűk kísérete
kullog, alkotva akaratlan „betsy”-t és „ibrahim”-ot,
az értelmén s az ábécén túl lendítvén a tollhegyet.

Szürkület az új életben. Kabóca-”cé” zenél;
klasszikus perspektíva, mely nem tölti meg a tankot
avagy a nyirkos ködgomolygást, ahol véget ér,
csupasz parketta, mely sohasem ismerte a tangót.
Az új életben nem mondják a pillanatnak: „Állj meg!”,
mivel megállván azon nyomban füstbe megy.
S elég, ha arcod megcsillan emitt már, hogy a másik
oldalra üdvözetet firkants s ráragaszd a bélyeget.

A szoba fehér falai még fehérebbre válnak
a rájuk mintegy elrettentésül vetett
pillantástól, mely nem a mezők tágasságát,
hanem a spektrumból hiányzó színeiket szokta meg.
Sok mindent megbocsáthatunk a dolognak - s a leginkább ott,
ahol e dolog véget ér. Végső soron a kíváncsiság érzete,
eme üres terek s a hozzájuk tartozó absztrakt tájak
íránt, képezi magát a művészetet.

Az új életben jobb a felleg, mint a nap. A zápor,
szünetlen lévén, olyan, akár az önismeret.
A maga idején a vonat, melyet nem is vártál
a peronon esőköpenyben, késés nélkül érkezett.
Hogy hol a horizont, arra a vitorla a mérce.
Többre tartja a szem habnál, rongynál a szappanmaradékot.
S ha kérdi valaki: „ki vagy?”, feleld: „ki, én-e?
én senki”, mint Odüsszeusz, becsapva Polüphémoszt.

1988.

MENEKÜLÉS EGYIPTOMBA

... ki tudja, az a hajcsár hol bukkant elő?

A sivatagban, mit a mennyei erő
csodákra választott, megszálltak éjszaka,
tűzet raktak. A hóbefűtt barlangban a
kisdéd, a szerepét nem is sejdítve még,
szunnyadt, feje körül viselve fénykörét,
mely megtanulta beragyogni nemcsak azt
a világot, mely itt van - hol minden csak piszkozat -
a jelenben, de mely csillagként földre süt,
amíg csak a világ világ lesz: mindenütt.

1988. december 25.

NEM SZÁLLT EL A MÉH...

Suzanne Martinnak

Nem szállt el a méh, helyén áll a lovas. A Janikulum
kávéházban egy új pasas fecseg a régi zsargonon.
A jég lehetővé teszi, miközben a pohárban olvad,
hogy kétszer lépj ugyanazon vízbe, nem oltva szomjad.

Nyolc év repült el. Háborúk lobbantak fel s kihunytak,
családok hulltak szét, az újságképeken pofák virultak,
repülőgépek zuhantak le, „Istenem!” - a bemondó sóhajtozott.
Moshatsz fehérneműt, de a bőröd ki nem vasalhatod.

Hogy ne mozdíthasd emlékezetből, megkövülnek
a dolgok; ám eltűnni a keletkezésnél könnyebb
a távlatban, amely kilép a városból, évekké kopva,
hajszolva a tiszta időt, melyben nincs öröm s terrakotta.

Az élet, kedvesem, elképzelhető nélkülünk is - hát mivégre
léteznek tájak: dombok, fenyvesek s a tiszta égre
gomolygó felleg, ama csatatér fölött vonulva át,
hol szobrok hülnek s ünneplik a testalkat diadalát.

1989. január 18.

KEDVESEM, MA KÉSŐ ESTE...

Kedvesem, ma késő este kiléptem a parti sétányra a házból
friss levegőt szívni, amely az óceán lehelete.

Az égi karzaton az alkonyat kínai legyezője lángolt,
és felhő tornyosult, akár egy hangversenyzongora fedele.

Negyedszázada rajongva szeretted a finn késeket s pipákat,
tusrajzokat csináltál, egy kicsit énekelni tanultál,
szórakoztál velem; de azután egy vegyészmérnök lett a társad,
és, a leveleidből ítélve, rémesen elbutultál.

Most vidéki templomokban látnak téged és a közös barátok
gyászszertartásain - ők már tömött sorokban
távoznak; s én örülök, hogy a földön vannak távolságok:
felfoghatatlanabbak, mint ami kettőnk között van.

Kérlek, félre ne érts! A hangoddal, testeddel és neveddel
már semmi sem köt össze, bár még egyik sem halott,
de minimum egy élet kéne még, hogy egy életet elfeledjen
az ember. S nékem ez az osztályrész jutott.

Szerencsés vagy te is: ily ráncstalannak, ifjú-szertelennek
mi más őrizhetne meg, talán csak a fotográfia.
Mivel az emlékezettel szemben az idő vereséget szenved.
Rágyújtok, orromban az apály rothadásszaga.

1989. január 18.

VERTUMNUS⁷

Gianni Buttafa emlékének⁸

I

Először számodra idegen szélességi körön láttalak.
Lábad se tetted be oda; de dicsőséged elérte
a tájakat, hol a gyümölcsöket többnyire agyagból csinálják.
Térdig hóban magasodtál előttem, hófehéren,
s mi több - mezítelen, a féllábú s szintén csupasz
fák társaságában, az alacsony hőmérsékletek specialistája
minőségében. „Római istenség”-
hirdette a kifakult tábla,
s nekem te isten is voltál, amennyiben a múlttól többet
tudtál, mint én (a jövő akkoriban engem
kevésbé érdekelt még).
Másrészt meg göndör fürtöd, széles arcod
miatt a kortársamnak tetszettél. S habár egy szót sem
érthettél helyi dialektusunkból, szót értettünk valahogy.
Kezdetben én fecsegetem; Pomonáról valamicskét,
folyóink kanyarairól, a szeszélyes időjárásról, pénzről,
a zöldséghiányról, az évszakok szeszélyes
váltakozásáról - oly dolgokról, melyekről véltem, te is érted,
ha nem is lényegük tekintve, de a panasz hasonló
tónusa révén. Lassan-lassan (a panasz univerzális
ősnyelv; nem volt más, bizonyára, egykor,
mint „juj” meg „jaj”) te kezdtél reagálni:
homlokráncolva, hunyorítva; arcod alsó része
mintegy felolvadt, s megmozdult az ajkad.
„Vertumnus” - préselted ki végül. - „Engem Vertumnusnak hívnak.”

II

Télvégi, szürke, pontosabban színtelen napon volt.
Végtagjaid, vállad, törzsed, ahogyan témáról témára
szökdeltünk, lassan-lassan
rózsásak lettek és szövetbe burkolóztak:
ing, nadrág, tökfedő, zakó, sötétzöld
télkabát, Balansiagi-márkájú cipő.
Kívül is egyre langyosabb lett, s te időnként, megdermedve,

---

⁷ *Vertumnus* - a római mitológiában a változások istene (mind az évszakok, mind a folyók áramlása, mind a gyümölcsérés és az emberi hangulatok változásáé). A termékenység istennője, Pomona egyik férje volt.

⁸ *Gianni Buttafa* (1939-1990) híres színházi és filmkritikus volt, valamint az orosz irodalom elismert műfordítója.

feszülten hallgatóztál: hogy susog a park,
olykor ragacsos levelet sodorgattál, keresve
a pontos szót, a pontosabb kifejezést.
Mindenesetre, ha nem tévedek,
azon pillanatig, mikor felbuzdulva alaposan,
szónokoltam a történelemről, a háborúkról, éhínségről,
aljas kormányzatokról, elvirágzott már az orgona,
s te ültél a padon, emlékeztetve messziről
egy közönséges állampolgárra, kit meggyötört az állam;
a hőmérsékleted 36,6 volt.
„Menjünk!” - szóltál hozzám, a könnyökömhöz érve.
„Menjünk; megmutatom neked a tájat, ahol születtem s felnőttem.”

III

Az út oda, természetesen, felhőkön át vezetett,
melyek színe hol gipszre, hol márványra emlékeztetett, ám
olyannyira, hogy úgy tetszett, te éppen erre
gondoltál: elmosódott körvonalakra meg a
káoszra, a világ-romokra. De ez jelentette volna
a jövőt - abban az időben, amikor te már
léteztél. Valamivel később, kihalt kávéházban,
egy naptól fehérre hevített, alvó városka zugán,
hol egy túlbuzgó építész miatt most minden csupa boltív,
megértettem, hogy tévedek, beszélgetésed hallva
egy helyi vénasszonnyal. Ez a nyelv elegynek bizonyult:
az örökzöld suttogás és az örökkéken csevegő hullámok
elegyének - s olyan sebesnek, hogy beszélgetések alatt
te a szemem előtt többször is átváltoztál öbeléje.
„Ki volt ez?” - kérdeztem később, mikor kimentünk.
„Ez?” - megvontad a vállad. „Senki. Istennő - tenéked.”

IV

Kissé hűvösödött már. Velünk szemben gyakran
bukkantak fel járókelők. Néhányan biccentettek,
mások meg félrenéztek, csak profiljuk látszott.
Azonban valamennyi fekete hajú volt.
Mindegyikük háta mögött kifogástalan perspektíva,
a gyerekek mögött is. Ami meg az öregeket illeti:
övék mintha begömbült volna kissé, mint a csigaház.
Valóban, a múltból mindenhol sokkal több volt,
mint a jelenből. Több évezred,
mint csillogó autócsoda. Az emberek s a szobrok,
közeledésük s távolodásuk mértékében,
nem növekedtek és nem kisebbedtek,
megértvén, hogy nagyságuk változhatatlan.
Furcsa volt téged természetes környezetben látnom.

De az a tény kevésbé furcsa volt, hogy szinte mind értettek engem. Ezt bizonyára az ideális akusztika okozta, az architektúra mesterműve, vagy - a te beavatkozásod; az abszolút hallás tehetsége a tagolatlan hangokat megérteni.

V

„Ne csodálkozz: specialitásom a metamorfózis.
Bárkire nézek - tüstént azzá lesz, mi én vagyok.
Tenéked ez kapóra jön. Külföldön legalábbis.”

VI

Negyedszázad múltán hallom a hangodat, Vertumnus,
ahogy e szavakat kiejted, s érzem magamon
dél szülötténél szokatlanul szürke szemed fürkésző
tekintetét. A háttér - pálmák,
akár a tramontána által összeborzolt
kínai hieroglifák, és ciprusok,
mint egyiptomi obeliszkok.
Délidő; roskatag balusztrád;
és Lombardia napjától befröcskölt halandó arcmása
az istenségnek, mely számára ideiglenes,
de számomra az egyetlen. Kopaszodón, bajusszal,
inkább à la Maupassant, mintsem Nietzsche,
erősen - tán a nagyobb kamuflázs kedvéért -
kitágult törzzsel. Másrészt nem nekem kell
az átmérővel dicsekednem, Szaturnusznak tettetnem magam,
a teleszkóppal kacérkodni. Semmi sem adatik ingyen,
az idő különösképp. A mi gyűrűink -
inkább a fák évgyűrűi a tönkök távlatával,
semmint falusi körtáncé vagy
az ölelésé. Érinteni téged éppen olyan, mint
a sejtek asztronómiai összegét érinteni,
melyeknek ára örökön - a sors,
de amellyel csakis a gyöngédség arányos.

VII

S berendezkedtem a világban, melyben gesztusod s szavad
csalhatatlanok voltak. A mimikrit, az utánzást
lojalitásnak tartották. Elsajátítottam a tereppel -
úgy mint bútorzattal és redőnnel - való összeolvadás művészetét
(ami évek során hatással volt a ruhatárra is).
Ajkamról beszélgetés közben az egyes
számú névmás helyett a többes számú szólalt,

s ujjaimban a galagonyabokor élénksége ébredt.
Az óvakodó figyelemmel is felhagytam. Ha dobogást hallok
hátam mögül, nem remegek. Lapockáimmal, mint a cügot,
érezem hogy oszlopsor-benőtte utca húzódik mögöttem,
hogymesszi végén ugyancsak az Adria
hullámai kéklenek. Összegük, feltétlenül,
a te ajándékod, Vertumnus. Ha úgy tetszik - visszajáró,
aprópénz, amellyel a gazdag végtelenség
a végest elhalmozza olykor. Részben - babonából,
részben, bizonynyal, amennyiben egyedül
a véges az, mely a boldogság érzékelésére képes.

VIII

„Ebben az értelemben van az ilyeneknek, mint én,” -
kuncogtál - „a magadfajtából némi haszna.”

IX

Évek múltával úgy tetszett nekem, hogy az életöröm
mintegy a második természeteddé változott.
Még meg is játszottam magam, valóban oly veszélytelen
az istenségnek az öröm? Nem öröklétével fizet
vajon végeredményben életöröméért
az istenség? Te csak legyintettél. De senki,
senki, Vertumnusom, nem örült úgy a tündöklő vizeknek, a
bazilika téglájának, a fenyők tűleveleinek,
a kézírás makacsságának. Jobban, mint mi! Sokkal
jobban. Már úgy tetszett nekem, megfertőzött téged a mi
mindenevő természetünk. Valóban: a kilátást
a balkonról a tágas térre, a kongó harangokat,
a halak áramvonalát, a csak profilban látható
madár megszakadt koloratúr-áriáját,
a babér ovációvá erősödő ütemes tapsát,
bankjegyek zizegését - azok tudják megbecsülni csak,
kik tudják, holnap, legjobb esetben holnapután
mindennek vége lesz. Lehetséges, hogy éppen tőlük
tanulnak örömet, mosolyt a halhatatlanok.
(Hiszen a halhatatlanoktól idegenek az efféle aggodalmak.)
Ebben az értelemben van a magamfajtájából hasznod.

X

Senki sem tudta sohasem, hogy töltöd éjszakáid.
Ez nem is olyan különös, ha számításba vesszük
a származásod. Egykor, éjféltájt, a világ közepén,
homályos csillagok közt leltem én rád,

s te rám kacsintottál. Titkolódzás? De a kozmosz egyáltalán
nem titkolódzás. Épp fordítva: a kozmoszban minden
látható szabad szemmel, és takaró nélkül alszanak.
A közönséges csillag izzása olyan,
hogy ha kihűl, ábécét képes alkotni meg a
növényzetet, az idő formáját: azaz bennünket a
múltunkkal, a jövőnkkel, jelenünkkel
satöbbi. Mi csupán hőmérők
vagyunk, a jég fivérei s nővérei,
és nem a Betelgeuze. Téged a melegből alkottak,
s attól vagy mindenütt jelen levő. Nem könnyű elképzelni
téged valamely különálló, ráadásul fénylő pontban.
Ezért vagy láthatatlan. Az istenek nem hagynak nyomot
a lepedőn, utódaikról már nem is beszélve,
beérik a kézzalkotta hasonlósággal,
egy kőfülkében vagy a fasor végén,
boldogok lévén, hogy kisebbségben maradtak.

XI

Jéghegy úszik a trópusok felé. A teve, füstöt eregetve,
valahol északon egy betonpiramist reklámoz.
Te szintén, ó jaj, kitanultad már, hogy nézd le
igazi kötelezettségeidet. Egyre inkább
egymásra hajaz a négy évszak, összekeveredve,
akár egy szenvedélyes utazó kopott
pénztárcájában a frank és a líra,
korona, márka, font és rubel.
A hírlapok „melegházhatásról” s a „közös piacról” fecsegnek,
de sajognak a csontok, akár otthon, akár egy külhoni ágyban.

Figyeled, még a naplopó Christo aknamezőn futó
elődje is elpusztul-széthull az évek során.
Az eredmény - a madarak nem kelnek útra
időben Afrikába, a hozzám hasonló pasasok
mind ritkábban s ritkábban térnek meg haza,
a laktér meredeken felszökik. Nem elég, hogy lakni kell valahol,
de ráadásul jó sokat leperkálhatsz havonta.
„Minél banálisabb a klíma” - ahogy megjegyezted -,
„a jövőendő annál előbb jelenné változik.”

XII

Forró júliusi reggel a tested hőmérséklete
lejjebb zuhan, hogy elérje a nullát.
A hullaház horizontális tömege
úgy néz ki, mint a kertszobrászat
nyersanyaga. Kezdve a szívrohammal

s végezve a merevséggel. Ezúttal nem hatnak
többé a szavak sem: a nyelvem
számodra többé már nem idegen,
hogy kifüled. És nem lehet
még egyszer ugyanabba a felhőbe lépni. Légy bár
isten. Annál inkább, ha nem vagy.

XIII

Télen a glóbusz gondolatban belapul. A szélességek,
különösen szürkületkor, egymásra csúsznak.
Az Alpok nem akadály. Az eljegesedés szaga terjeng.
Szaglik, tenném hozzá, a neolitik és a paleolitik.
Köznyelven - a jövő. Mivel az eljegesedés
a jövő kategóriája, amely oly idő,
mikor többé már senkit sem szeretsz,
még magadat sem. Mikor a holmid magadra öltöd,
még nem számítász rá, hogy le is dobhatod hamarosan
valakinek a szobájában, aztán nem jöhetsz ki
a házból egy szál kék ingben, nem is beszélve
arról, hogy anyaszülten sem. Sokat tanultam
tőled, de mégsem ezt. Bizonyos értelemben
nincs a jövőben senki sem; bizonyos értelemben
senki se drága nekünk a jövőben.
Persze, ott mindenütt morénák és cseppkövek derengenek,
mint louvre-ok s felhőkarcolók szétfolyó körvonalai.
Persze, mozog valaki ott: vagy mamutok vagy
bogár-mutánsok alumíniumból, némelyek - sítalpon.
De te a szubtrópusok istene voltál, felügyelet
jogával erdővel vegyes feketeföld-zónák felett -
hona felett a múltnak. A jövőben nyoma sem lesz,
s te semmit sem tehetsz ott. Lassan elfoglalja
télen az Alpok láncait, a kedves Apennineket,
elragadva hol az erdei tisztást virágostul, hol egyszerűen
valami örökzöldet: magnóliát, babérágat;
és nem csak télen. A jövőendő mindig
bekopogtat, ha meghal valaki.
Különösen, ha ember. Még inkább, ha isten.

XIV

A hajnal színeire kipingált kutya
az éjszaka-színű járókelőt csaholja.

XV

A múltban nem halnak meg, akiket szeretsz!
A múltban ők lesznek a távlat, vagy mögéje bújnak.
A múltban a hajtókák szűkebbek; egyetlen félcipőd
a radiátor előtt gőzölög, akár a bugi-vugi romja.
A múltban a kihalt parki ülőpad
keresztlécei sokaságával az egyenlőség
tébolyult jelére emlékeztet. A múlt szele
mindmáig felkavarja a latin
s a glagolita elegyét a lecsupázott parkban:
zsé, csé, sá, scsá plusz iksz, ipszilon és zé,
s te hangosan kacagsz: „Ahogy e vezetőtök mondta volt,
nem ismerek az abrakadabránál semmi jobbat.”

XVI

Negyedszázad múltával egy hátgerinchez hasonló
villamos szikrát lobbant az alkonyi égen,
akár polgári díszlövést egy örökre kihunyt
ablak tiszteletére. Egy caravaggio két berninit⁹ ér,
gyapjúsállá vagy pedig egy opera-
áriává átalakulva. S ezek a metamorfózisok is
felügyelet nélkül maradva mára,
tehetetlenség folytán folytatódnak. Más tárgyak, amúgy,
megkövülnek abban az állapotban, melyben hagyta őket,
ezért aztán senkinek a zsebéhez
nem mérhetők. A ragaszkodás demonstrációja? Vagy csak hajlam
a monumentalitás iránt. Vagy az ajtót pimaszul
betöri a jövő, s az el nem adott lélek
szemünk előtt nyeli el a klasszika,
a piros fa és a Fabergé-tojás státuszát?
Legvalószínűbb az utóbbi. Ami metamorfózis ugyancsak,
s ugyancsak a te érdemed. Nem nekem kell a koszorúdat
fonom, hogy halántékom ékesítse e rendkívül
aszályos esztendő végezetén.
Egy otrombán berendezett, de nagy lakásban,
mint juhászcutya, kit gazdája elhagyott,
négykézlábra ereszkedem,
s a parkettet kaparom, mintha alatta volna elásva -
mivelhogy onnan árad a meleg -
a te mostani létezésed.
A folyosón, a másik végén edények csörögnek;
az ajtón túl ruhaszegély suhog, s hideg huzat jár.
„Vertumnus” - suttogom, a barna padlódeszkához tapadva,
verejtékesen. - „Vertumnus, térj vissza hozzám!”

München, 1990. december

---

⁹ A „caravaggio” és a „bernini” szavak szándékosan íródtak kisbetűvel, mivel egy aukción az egyikük művét kb. 100 millió, a másikat mindössze 50 millió lírára értékelték.

LIDO

Rozsdás román tartályhajó bukdácsol a tengeri kékben,
mint félretaposott cipő, amit leráncigáltak éppen.

A matrózok egy szál gatyában - onanisták, szoknyapecérek -
napoznak a fedélzeten, ha már e déli tájra értek,

de nincs egy kanyijuk se, hogy a városba kimenjenek,
amely a messzeség ölén, akár egy képeslap, remeg

az alkonyathoz gombostűzve; míg felettük felhőnyájuk
vonulnak, hónalj-veritékszag és pengése egy gitárnak.

Ó, Földközi-tenger! a te sivatagod után úgy
vágyik az utcák pókhálójába gabalyodni a lábuk.

A fedélzeti felépítmények és a lerobbant bázis
a kikötőt bámulják kukkeren, mint teve az oázist.

Jaj, csak homokban elporladva, szétszórva fejkedet,
juthatsz a tű fokán keresztül, más mód erre nem lehet,

hogy a kerek asztalhoz ülhess, valami helybéli édes
leánnyal, s girlandok alatt hallgathasd a gyönyörűséges

kék déli égen, melyet a nap fényessége jár át,
hogy zizegnek, mint bankót nyálazó ujjak, a pálmák.

1993

MIHAIL BARISNYIKOVNAK

Régen a gyepet kannarózsával locsoltuk.
A szúnyogokra elöltöltős puskát fogtunk.
A bogarat, mint törököt húztuk karóba.
S nem dongott a bogár, szúnyog se szállt zokogva.

Most minket öntöznek, s mind ritkábban - a zápor.
Sebet kapunk akárki agyarától.
Mit érdekel a bogarak dongása minket -
már gépek plagizálják örületeinket.

Fut az idő, s nem körbe ám, hanem előre.
S aszongyák, nem csúcsra jutunk, hanem gödörbe.
És azt mesélik, akik most érkeztek onnan,
hogy jobb ott az idő, amikor nálunk rossz van.

Emlékszel-e a múzeumra, hol láthattad
sokszor egy realista remekét: „Nem adtak?”
Múzeum volt-e? S múzeumnak miért ne hívnánk
azt, ami most les vissza itt ránk?

Utazzunk el talán Hispániába, ott a
spanyolok mindig kaphatók a táncra és a boksza,
s úgy áll a lábuk, mint a vázában a rózsza,
s ledőfik a bikát, egy csöppet sem habozva.

Hacsak felhők nem zavarják meg a pilótát;
mintha valaki kezébe venné a spongyát,
hogy letörölje krikszkrakszát a fénynek,
mi oly erős, mint ami a lelkünkben égett.

1993

RITRATTO DI DONNA

Nem első frissességű - mint virágai
kezében. S bennük is - önáltatásai
élnek s jövődöszomja. Barna szempár
vizslatja a jövőt merészen,
ahol vázáról, vízről szó se léssen.
Herbárium vár.

Ettől a ráncai. Előbb a száj,
aztán a bordó taft, mely arra vár,
hogy mint a függöny, libbenjen magasra,
s feltárja járás-mechanizmusát, ahogy
a sorsa zsákutcába jutott;
a jóst is megzavarva.

Harisnyás lába úgy csillog, akár a
vizes palack - most úszott át talán a
Boszporuszon, és Európa aszfaltját
kívánta meg, vagy épp ellenkezőleg,
Ázsia pusztaságait, de főleg
homok- s bazaltját.

Dekoltázsában kámea. Alatta a
csipke fehéré s napok halmaza,
mit Nap nem érhetett,
s nem tudja azt sem, hogy a csont miféle,
ami marokban el se férne;
fehérítő-terek.

Mi van mögötte - törökön s fali-
szőnyegen kívül? A tegnapi.
Évtizedek. Petrov személye
s Szidorové, nem is beszélve már
Ivanovról, kikért - hiába bár -
lángolt a vére.

Mi áll előtte? Isztambul. A tél.
A konzul vigyora. Bazári dél
zsibongása. Minaretek,
föld-föld vagy föld-turbán (másképpen:
felhő) osztályúak az égen.
Más rasszjegyek.

Plusz ez a mohazöld, a lapu vad
karéját formázó kalap.
Fecsegő piktor. Karszék. Az efféle
tárgyat szerette egykor Anglia.
Asztalkán Ámor: egyetlen nyila
áll tegezében.

Kifestett, összezárt ajak
kiáltja: néki fontosabb a „majd”
a „mostan”-nál és fontosabb még
az „akkor”-nál is! Mert a vászon út,
amelyet végigjárva odajut,
hová nem juthat másképp.

Így költöztek be istenek a kő-
be és a fába, míg helyükre ő
nem jött: az ember. Végül
a metamorfózis-inerciák
szíénaszíne, rózsalakk, mi ránk
tekint a képről,

s nem ő maga. Mert ő maga
megvénül, megbomlik agya,
meghal golyótól vagy kerék alá gurulva.
De ott, ahol nem úr az aggkor,
s nincs szükség testre, az marad, mi akkor
volt Isztambulban.

1993

AUDENBŐL

Stop all the clocks, cut off the telephone.

W. H. Auden

Az órát állítsd meg, feledd a telefont,
S hogy ne nyüszítsen, ott a kutyának a csont,
Takard le zongorádat; szipognak, amíg
Dob perdül tompán, s a koporsót kiviszik.

Rajzolja repülő a magyarázatot,
Miért üvölt a mennyekben, hogy „Ő halott”,
S a gyászszalag is elrejtí bánatodat,
S rendőrök sötét kesztyűkben hadd álljanak.

Ő Északom volt, Dél, Kelet- és Nyugatom,
Hatnapi munkám s édes-szép vasárnapom,
Szavak s motívumok, a névmás-ötvözet.
A szerelemnek vége nincs, hittem. De lett.

Oltsd ki a csillagképeket, s ne nézz soha
Föl. Szedd szét a napot, és csomagold be a
Holdat. Teáscsészéd tengerrel töltve meg.
Mostantól bennük semmidet se lelheted.

1994

MELPOMENÉ TEMPLOMA

Felszállt a függöny: ó, jaj, párbaj van a színen.
A szekundáns barna, megfakult köpeny.
S valaki a hóba zuhan, s hörög: „Hát csak nem?”
De nem talál a célba senki sem.

Az ablaknál ül, a sála öleli át.
Míg létezik tekintet, létezik a táv.
Zongora torlaszolja el a szobát.
Belép a doktor, s szól: „Kár volna hát...”

A hófúvás olyan, mint mikor valaki tésztát szeletel.
Hideg van, s befúj, ahol csak egy résre lel.
Vetetlen ágy. A test mozdulatlan hever.
Nő rázza vállát és kiált: „Michel! Michel,

ébredjen! Eltelt kétszáz év! A lényegét
nem az adja, hogy kétszáz. Hanem, hogy a szerepét
eljátszotta! A jelmezeket a moly rágta szét!”
Michel mosolyog, és kínját legyőzve még,

kezét nézők felé fordítja, mintha kölcsönt kérne:
„Ha színház nincs, senki se tudná, hogy mi - én, te -
léteünk! És fordítva!” A teremsötétben
nem hangzik más, csak a nézők mérsékelt hűmmögése.

1994. március

UTÁNUNK, TERMÉSZETESEN, NEM VÍZÖZÖN...

Utánunk, természetesen, nem vízözön,
s nem is aszály jön. Az igazság birodalmának inkább
mérsékelt lesz az éghajlata, mind a
négy évszakot megtalálhatod benne,
hogy a kolerikus, szangvinikus, flegmatikus és melankolikus
irányíthassa sorban: mindegyik
három hónapon át. Az enciklopédia szempontjából
ez jó sok. Bár, vitathatatlan,
a változó felhőzet, a hőmérséklet szeszélyei
megzavarhatják a reformátort. De a kereskedelem istene
örül csak a keresletnek a gyapjúholmik,
angol ernyők és átmeneti kabátok iránt.
Legbőszebb ellenségei a stoppolt zoknik és a
kifordított zakók. Úgy tetszik, az ablakon kopogó eső
a tájnak és az anyag egészének épp ilyen
megközelítésére biztat: mert ez a leggazdaságosabb.
Lám, mért is hiányzik az alkotmányból az „eső” szava.
Sőt, általában, egyetlen cikkely se szól
a barométerről, sem azokról, kik görnyedezve,
éjfél tájban, a zsámolyon, egy gyapjúgombolyaggal,
akárcsak a leleplezett Alkibiádész,
ütik agyon az időt, divatlapokat lapozva az
eljött Aranykor gőzfürdő-előterében.

1994

ROBINZONÁD

Új mennybolt hetedhét határon túl.
Kisdedek visítanak, hogy magukra vonják a gólyák
figyelmét. Az öregek szárnyuk alá dugják a fejüket,
mint a struccok, fúrva emellett csőrüket nem a
tollukba, hanem tulajdon hónaljzatukba.
Meg lehet vakulni az ultramarin bőségétől,
mely nem ismer vitorlát. A fürge csónakok
hasonlatosak a jól körülragott - ikráig lecsupaszított! -
halhoz. Evezősök merednek belőlük, kiadva a
mozgás titkát. Hajótörés áldozataként,
húsz év alatt én eléggé belaktam ezt a
szigetet (amúgy, meglehet, hogy kontinenset),
és ajkaim maguktól mozognak, mint olvasáskor, kiejtve:
„trópusi növényzet, trópusi növényzet.”
Ez bizonyly a parti szél; a nap második felében
különösen. Azaz, amikor már
megüvegesedett tekintetem nem különbözteti meg
tulajdon lábnyomomat a homokban Péntek
lábnyomától. Ez tán az írásbeliség
kezdeté. Vagy a vége.
Különösen az esti óceán szempontjából.

1994